

GOSPODARI KRIŽOVLJAN–GRADA: POVIJEST OBITELJI VRAGOVIĆ S POSEBNIM NAGLASKOM NA POSLJEDNJEG ČLANA KRISTOFORA I NJEGOV POSJED U KRIŽOVLJANU (1724. – 1725.)¹

LORDS OF KRIŽOVLJAN–GRAD: HISTORY OF FAMILY VRAGOVIĆ WITH EMPHASIS ON LAST MEMBER KRISTOFOR AND HIS KRIŽOVLJAN ESTATE (1724. – 1725.)

Ivana ŠUPLJICA

Profesorica (master) povijesti

Zagreb

ivana_supljika@yahoo.co.uk

Primljeno/Received: 9. 3. 2014.

Prihvaćeno/Accepted: 21. 5. 2014.

Izvorni znanstveni rad

Original scientific paper

UDK/UDC 353 (497.5-35 Križovljan grad)

SAŽETAK

U članku je obrađena povijest obitelji iz redova srednjeg hrvatskog plemstva koja je obitavala na širem prostoru Varaždinske županije, a zahvaljujući odgovarajućim izvorima poseban naglasak je stavljen na život posljednjeg člana obitelji i organizaciju njegovog križovljanskog posjeda. Dosadašnja istraživanja su ostavila brojna neodgovorena pitanja, nerijetko i proturiječne zaključke o pojedinim Vragovićima, stvorivši time izdvojenu problematiku vremena izumiranja ove obitelji. Iz tog se razloga nametnula sistematizacija prijašnjih saznanja i dosad nekorisćenih podataka o dugotrajnoj obiteljskoj povijesti, te rekonstrukcija pojedinih vidova plemićkog života, poput gospodarenja nekretninama, korištenja raznovrsnih trgovačkih i obrtničkih usluga, putovanja i osobnog zaduživanja na primjeru jednoga plemića. Predstavljena je i ekonomsko – historijska analiza križovljanskog posjeda, odnosno njegove organizacijske strukture i novčanih protuvrijednosti pojedinih elemenata, te brojnosti podložnika i količine njihovih godišnjih podavanja.

Ključne riječi: rani novi vijek, Varaždinska županija, Križovljan, obitelj Vragović, Kristofor Vragović, ekonomska historija

Key words: Early modern period, Varaždin County, Križovljan, family Vragović, Kristofor Vragović, economic history

UVOD

Kroz svoju dugu povijest posjed u Križovljanu je promijenio mnoge vlasnike i upravitelje. Iako su njegovi najdugovječniji gospodari bili Vragovići (od prvog spomena posjeda tijekom 14. stoljeća do 1724. godine), zbog nedostatka izvora iz tog vremena upravo su kasniji vlasnici dvorca, odnosno imanja ostavili najviše traga u narodu i literaturi.² Polazna istraživanja vragovićevskih genealoških i

¹ Analiza obitelji i njihovog posjeda u Križovljanu dio je diplomskog rada "Materijalna kultura Križovljan – grada, dvorca obitelji Vragović (1724. – 1726.)" obranjenog u studenom 2013. godine

² Riječ je o pripadnicima obitelji Bakić de Lak nakon 1732. godine, zatim Pászthory u čije ruke posjed prelazi u razdoblju između 1765. i 1800. godine, te Varady koji su njime upravljali od 1877. do 1945. godine. LEVANIĆ, Karmen. *Analitički inventari* (Varaždin: Državni arhiv u Varaždinu), 29.; *Hrvatski biografski leksikon*, ur. Nikica Kolumbić, sv. 1 (Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1983), 364. – 365.; ĐURIĆ, Tomislav FELETAR, Dragutin. *Stari gradovi i dvorci sjeverozapadne Hrvatske* (Čakovec: Kulturno – prosvjetno društvo "Zrinski", 1971), 71 – 72.; TALAN, Franjo. "Kako zaustaviti propadanje dvorca i perivoja u Križovljangu?", *Varaždinske vijesti*, 22. lipnja 2005.

pravno – imovinskih odnosa bez kojih bi daljnje analize bile znatno otežane odnose se na djelo I. Bojničića *Der Adel von Kroatien und Slavonien* (1899) i iscrpan članak E. Laszowskog pod nazivom "Povijesni podaci o obitelji Vragovića maruševečkih" (1904).³ Također, značajan je članak Gj. Szabe "Spomenici kotara Ivanec" (1919) u kojem je obrađena kako pokroviteljska djelatnost Vragovića, tako i općenita vrijednost kulturne baštine u maruševečkom kraju – tradicionalnom sjedištu obitelji. Novija istraživanja su predstavljena tek u zadnjih dvadesetak godina (I. Košić, *Povijest župe Križovljan* iz 1987. i *Općina Cestica: Monografija* iz 2005.), dok je temelj budućih, sustavnijih analiza omogućen sistematizacijom dokumenata u Državnom arhivu u Varaždinu od strane K. Levanić (*Analitički inventari*, 2009). Upravo se na spisima iz *Obiteljskog fonda Vragović*, odnosno popisima imovine nastalima nakon smrti Kristofora, posljednjeg člana obitelji, bazira ovo istraživanje koje pruža mogućnost pronicanja u život jednog od pripadnika srednjeg hrvatskog plemstva, ali i strukturu, organizaciju i vrijednost njegovog posjeda u razdoblju prve četvrtine 18. stoljeća. Konkretno, radi se o prijepisu popisa pokretnina u dvorcu, zemljišnih čestica, kmetova i gornjaka za kraljevski fisk datuma 20. listopada 1724. godine (kut. 1., sign. 2.5.1. str. 11 – 18.) procjeni vrijednosti nekretnina na imanju 15. travnja 1725. godine (kut. 1., sign. 2.5.4.), te popisu potraživanja Kristoforovih vjerovnika 25. svibnja 1725. godine (kut. 1., sign. 2.5.5.).⁴

Unatoč tome što navedeni arhivski dokumenti predstavljaju vrijedan doprinos istraživanju Vragovića, veliki dio šire obiteljske povijesti je poprilično nepoznat, što zbog pomanjkanja odgovarajućih izvora, što zbog izostanka sistematizacije dosadašnjih spoznaja. Vragovići su kao pripadnici srednjeg plemstva iznjedrili nekolicinu aktivnih sudionika u značajnim događajima varaždinske i hrvatske povijesti, te u kulturnom životu šireg varaždinskog područja, a time ostavili i vrijedne tragove u hrvatskoj umjetničkoj baštini. No, njihov sporadični spomen u dosadašnjoj literaturi, nažalost, nije pobudio veće istraživačke interese. Iz tog razloga se nametnulo prikupljanje poznatih činjenica koje bi ukazalo na prepoznavanje važnosti ove plemićke obitelji i potrebu za daljnjim istraživanjima koja su omogućena prije svega mnogobrojnim dokumentima u varaždinskom Arhivu.

PODRIJETLO OBITELJI

Iako nije bio njihovo sjedište, križovljanski posjed se u vlasništvu Vragovića nalazio gotovo od samih početaka ove obitelji. Podrijetlo prezimena Vragović⁵ nije potpuno razjašnjeno - povezano je sa Ulrikom Erdöeghom (Vragom) od Maruševeca koji je živio krajem 15. stoljeća ili sa njegovim ocem Ivanom Erdewgom de Mariassocz koji je umro do 1466. godine.⁶ U *Popisu povijesnih imena mađarskog plemstva* spominje se nekoliko prezimena koja podsjećaju na Vragoviće (*Eördögh de Mariassocz, de Eördögkeresztúr, Erdö alias..., Ördög de Ördögkeresztúr*).⁷ Navedena je i inačica bliža hrvatskoj

³ Usp. BOJNIČIĆ, Ivan. *Der Adel von Kroatien und Slavonien* (Zagreb: Golden Marketing, 1999 [1899]), 202.; LASZOWSKI, Emil. "Povijesni podaci o obitelji Vragovića maruševečkih", *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 7 (1904), 203 – 206.

⁴ Popisi objekata, zemljišnih čestica i podložnika na imanju se ponavljaju u više dokumenata – Državni arhiv u Varaždinu, *Obiteljski fond Vragović* (dalje: DAVŽ, OFV), kut. 1., sign. 2.5.1. – 2.5.5. (LEVANIĆ, K. *Analitički inventari*, 29.

⁵ I. Bojničić popisuje i obitelj "Wragovich" za koju nisu poznate direktne veze s križovljansko – maruševečkim Vragovićima. Naime, autor je naveo Michaela Wragovicha i Georga Turchyna kao primaocce plemićkog statusa u listopadu 1628. godine (što je službeno objavljeno sljedeće godine na zasjedanju varaždinskog Magistrata), te opisao i prikazao njihov grb, drugačiji od grba Vragovića (BOJNIČIĆ, I. *Der Adel...*, 202., Tablica 147.)

⁶ LASZOWSKI, E. "Povijesni podaci...", 203.; LEVANIĆ, K. *Analitički inventari*, 20.; BOJNIČIĆ, I. *Der Adel...*, 202.

⁷ TÖTÖSY DE ZEPETNEK, Stephen, ed. *nobilitashungarie: List of historical surnames of hungarian nobility. A magyar történelmi nemesség családneveinek listája* (West Lafayette: Purdue University Press, 2010), 55., 146. [objavljeno 7. lipnja 2012., preuzeto rujna 2012]. (<http://docs.lib.purdue.edu/clcweblibrary/nobilitashungariae>)

(*Vragovich báró*).⁸ S obzirom da navedeni primjeri u nekim slučajevima dijele ime mjesta, postoji velika mogućnost da su u popisu obuhvaćena plemićka prezimena zabilježena tijekom čitave povijesti, odnosno da je riječ o prezimenima koja se odnose na istu obitelj, ali su zabilježeni u različitim povijesnim razdobljima.⁹ Također, u *Monografiji općine Cestica* je spomenuta mogućnost kako Vragovići potječu od plemena roda Akoš, odnosno od njihovog potomka bana Mikca, čiji je unuk Stjepan od Prodavića¹⁰ zbog svojih nasilnih djela i opozicije kralju Sigismundu Luksemburškom prozvan "Vragom".¹¹ Jedini poznati Stjepan koji je u to vrijeme zabilježen u genealoškoj povijesti Vragovića je Stjepan de Tharnowcza, čijem je sinu Benediktu 1466. godine zajedno sa ostalim članovima obitelji dodijeljena grbovnica.¹² Mjesto Tharnowcza bi moglo odgovarati današnjem Trnovcu Bartolovečkom, smještenom u varaždinskoj okolici, dok je Prodavić (*Predeuych, Pradauiz, Prodawiz, Prodanic, Podravic*) ime koje se do 16. stoljeća koristilo za današnje Virje u koprivničkom kraju.¹³ Postavlja se pitanje da li je Mikčev unuk Stjepan u svom vlasništvu imao i varaždinski Trnovec. No, s obzirom da zasada nema pouzdanog odgovora, njegova povezanost sa Vragovićima bi mogla biti odbačena, kao i mogućnost daljnje povezanosti sa rodom Akoš. Također, potrebno je naglasiti kako su do pojave nadimka koji im je oblikovao prezime Vragovići u izvorima bilježeni prema posjedima koje su imali. Tako se uz imena javljaju pridjevci "Maruševečki" (*de Mariasocz, de Mariasovcz, de Mariasowcz, de Maryassowcz, de Marusolcz*), "Trnovečki" (*de Tharnowcza*) i "Črnovečki" (*de Nigredine*).¹⁴

Prema izvorima se pouzdano zna kako je zadobivanje njihovog plemićkog statusa ostvareno 1351. godine kada kralj Ljudevit I. osigurava sinove i rođake Stjepana od Maruševca sa plemićkim pravima i povlasticama. Godine 1360. taj je status proširen na nekolicinu drugih pripadnika obitelji, a pritom je zabilježeno i oslobođenje njihovih imanja Maruševca (*Mariassocz*), Križovljana (*Keresztur*) i Volinca od podaničkog položaja prema gradu Varaždinu.¹⁵ Nakon sukoba sa Ulrikom Celjskim i Katarinom Branković, 1458. i 1459. godine kralj Matija Korvin Vragovićima potvrđuje imanja Maruševec, Križovljan (*Keresztur*), Virje (*Virie*), Selce (*Zeeltz*), Volinec, Čalinec, Belinec i Novu Gredu.¹⁶ Godine 1466. Vragovićima je dodijeljena grbovnica.¹⁷ Od 1469. do 1470. godine zabilježena su previranja sa Vitovcima po pitanju sela Belinec i Nova Greda, te šume u Cerju. Godine 1504. kralj Ladislav uvodi Ambroza i Petra, sinove Grge Ewrdewgh i Lovru, sina Jakoba Syberlyn de Maryassowcz u posjede Maruševec (*Maryassowcz*), Križovljan (*Kerezner*), Selnice (*Zelnycze*), Čalinec

⁸ TÖTÖSY DE ZEPETNEK, S. *nobilitashungarie...*, 205.

⁹ Prezime *Eördög* je povezano sa *de Szekeresi, de Töki, de Akna, de Bágyon, de Eördögkeresztúr, de Gyapol, de Nagymihály, de Lászl fálva, de Papos, de Pölöska, de Ujtorda*, prezime *Erdő* sa *alias Bérese, alias Bogdány, alias Györgyei, alias Hakoca, alias Holupka, alias Pap, Bakay, de Bodok, de Fele, de Kozmás, de Krathna, de Sellye, de Sepsiszentkirály, de Uglya*, prezime *Ördög* sa *de Esküllő, de Hilib, de Lászl fálva, de Nagyesküllő, de Oláhszilvás, de Ördögkeresztúr* (TÖTÖSY DE ZEPETNEK, S. *nobilitashungarie...*, 55., 146.)

¹⁰ Nakon Kravog križevačkog sabora 1397. godine, Stjepan je na Dravi postavio neuspješnu zasjedu za kralja Sigismunda, potom je pobjegao u đurđevačku utvrdu koja nije mogla izdržati snagu napada kraljeve vojske, a naposljetku se sakrio u Bosni (HORVAT, Rudolf. *Povijest Hrvatske*, sv. 1. [Zagreb, 1924], 138.)

¹¹ SUHIĆ, Nevenka, ur. *Općina Cestica: monografija* (Varaždin: TIVA Tiskara Varaždin, 2005), 52.

¹² LEVANIĆ, K. *Analitički inventari*, 20.

¹³ NADILO, Branko. "Podravske utvrde u blizini Koprivnice," *Građevinar* 56 (2004), 579.

¹⁴ LEVANIĆ, K. *Analitički inventari*, 22.; BOJNIČIĆ, I. *Der Adel...*, 44., 202.; Košić, Ivan. *Povijest župe Križovljan* (Radovec: Župni ured Križovljan, 1987), 7.

¹⁵ Navedeni su Stjepanovi sinovi Grgur (zaslugama u ratu protiv Mlečana kod Zadra osigurao plemićki status), Ivan i Petar, te njihov brat Šimun sa sinom Torminom 1351. godine, a 1360. godine Matijin sin Jakov, Nikolin sin Kliment i unuk Nikola, Stjepanov sin Grgur. (LASZOWSKI, E. "Povijesni podaci...", 203.)

¹⁶ LASZOWSKI, E. "Povijesni podaci...", 203 – 204.; LEVANIĆ, K. *Analitički inventari*, 31.

¹⁷ Osim Ivanu i Jurju/ Grguru, sinovima Ivana Erdewg de Mariasocz, plemstvo je dodijeljeno i magistru i bilježniku Kraljevske kurije Benediktu koji je bio sin Stjepana de Tharnowcza, te sinovima Nikole de Tharnowcza, Šimunu i Jurju (LEVANIĆ, K. *Analitički inventari*, 20.)

(*Chalyncz*), Volinec (*Wolyncz*), Brezje (*Brezye*), Selca (*Zelcza*), Virje (*Wyrze*) i Zentgyewrgh (?).¹⁸ Spomenuti Petar je 1514. godine dobio *ius gladii* ("pravo mača", odnosno pravo izricanja smrtnih presude kmetovima na svojim posjedima, ali osobama koje mu nisu bile podložne).¹⁹ J. Adamček ukazuje na povremeno izjednačavanje *ius gladii* i *ius patibulorum erigendi* u ispravama, te navodi kako je Petar te godine dobio upravo "pravo podizanja vješala".²⁰ Izvori bilježe kako je sa sinom Jurajem ostvario i *ius credentiales* ("pravo ovjeravanja spisa").²¹

VRAGOVIĆI TIJEKOM 16. STOLJEĆA

Tijekom 16. stoljeća nastavili su se sukobi Vragovića s drugim plemićkim obiteljima, primjerice Sekeljima, gospodarima obližnjeg Ormoža koji su uživali sve veću moć. Neprestane razmirice su rezultirale odlukom kralja Ferdinanda I. iz 1561. godine o zaštiti maruševčkih vlastelina, Kristofora, Gašpara, Ladislava i dvojice Petra od strane bana Petra Erdödyja i varaždinskog kapetana Kristofora Ungnada.²² U spisima iz obiteljskog fonda nalazi se pismo tada već bana Ungnada iz 1583. godine kojim su na vjenčanje njegove kćeri Ane Marije i Tome Erdödyja u Bratislavi pozvani dikator Varaždinske županije Juraj Kristofor Vragović i njegova supruga.²³ Kristofor je obnašao i brojne druge funkcije – bio je podžupan Varaždinske županije, saborski izaslanik, kraljevski vijećnik i član komisije za ispitivanje spora između Tome Erdödyja i grada Varaždina.²⁴ Zabilježen je kao sudionik trodnevnog Hrvatskog sabora 1588. godine, a s obzirom da poput mnogih plemića tog doba nije imao vlastitu kuću u Varaždinu, odsjeo je u kući udovice Andraš.²⁵

U drugoj polovici stoljeća zabilježena je i iscrpljujuća borba braće Vragović, Jurja Kristofora († do 1616.)²⁶, Ladislava († 1607.) i Petra Vuka/ Wolfganga († 1598.) sa njihovim sestričnima, kćerima strica Grgura, Anom Druškovečki i Margaretom Petričević, ženama uglednika Varaždinske županije (trajala do 1588. godine).²⁷ Određene životne okolnosti i obiteljski dogovori utjecali su na Anino i Margaretino stjecanje nasljednog prava na žensku četvrtinu (*quarta puellaris*) pri čemu je zanimljivo nekoliko činjenica. Naime, nakon smrti roditelja Kristofor i Ladislav su na kratko vrijeme bili pod skrbništvom Nikole Zrinskog što upućuje na zaključak o

Slika 1. Grb obitelji Vragović
(Ivan Bojničić, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*, 1899.)

¹⁸ LEVANIĆ, K. *Analitički inventari*, 31.

¹⁹ LASZOWSKI, E. "Povijesni podaci...", 204.; ADAMČEK, Josip. *Agrarni odnosi u Hrvatskoj od sredine XV. do kraja XVII. stoljeća* (Zagreb: Sveučilišna naklada Liber, 1980.), 450.

²⁰ ADAMČEK, J. *Agrarni odnosi...*, 450.

²¹ KOŠIĆ, I. *Povijest župe Križovljan*, 6.

²² LASZOWSKI, E. "Povijesni podaci...", 204.

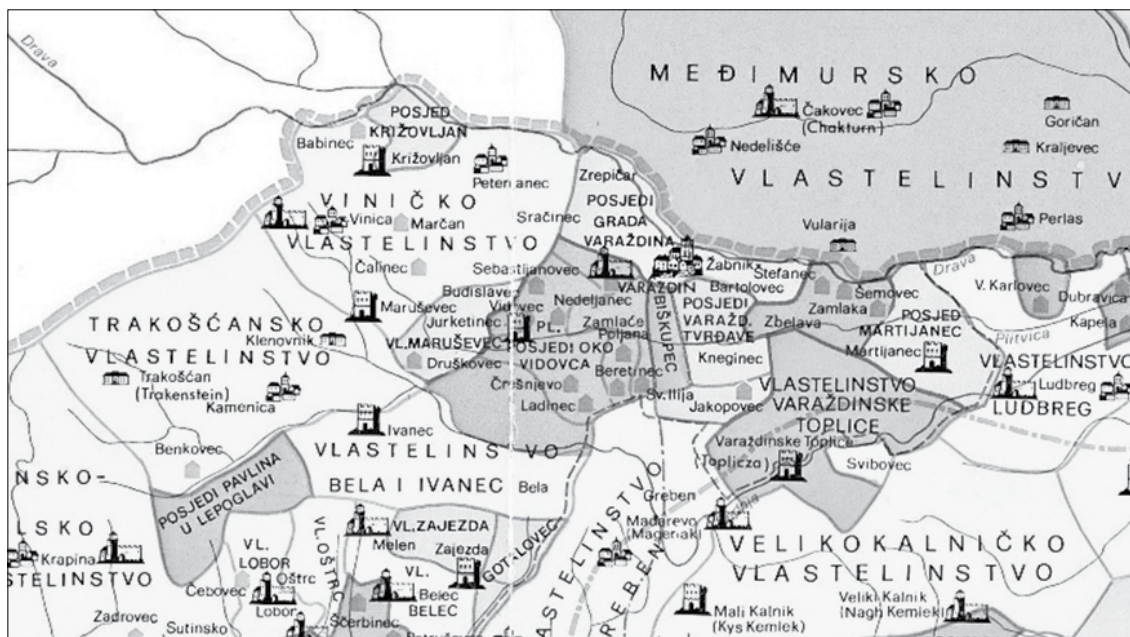
²³ LEVANIĆ, K. *Analitički inventari*, 36.

²⁴ LEVANIĆ, K. *Analitički inventari*, 21.

²⁵ HORVAT, Rudolf. *Povijest grada Varaždina* (Zagreb: Zavod za znanstveni rad HAZU, 1993), 114 – 115.

²⁶ Radi jednostavnijeg razlikovanja brojnih imenjaka, u radu se koriste dvojna imena pojedinih Vragovića kako su navedena u *Općina Cestica: Monografija*.

²⁷ LEVANIĆ, K. *Analitički inventari*, 21.; LASZOWSKI, E. "Povijesni podaci...", 204 – 205.; Iako je sukob sa Grgurovim kćerima vjerojatno najznačajniji, braća Vragović su sudjelovala i u drugim parnicama po pitanju nasljedstva: njihov otac Juraj Baltazar je bio skrbnik svojim nećakinjama, unukama strica Ambroza, koje su nakon Jurjeve smrti 1547. godine polagale pravo na nasljedstvo (1562. – 1564.). To je radila i Ana Budor rođ. Herkffy, kći njihove tete, oko 1590. godine. (LEVANIĆ, K. *Analitički inventari*, 30 – 32.)

Slika 2. Položaj križovljanskog posjeda u feudalnoj mreži sjeverozapadnog hrvatskog područja sredinom XVI. stoljeća (detalj karte "Vlastelinstva i plemićki posjedi u Hrvatskoj sredinom XVI. stoljeća", J. Adamček, 1980.)

dobrim odnosima dvije plemićke obitelji. No, od veće važnosti u ovom je slučaju navođenje njihovih posjeda 1552. godine prilikom kojeg se spominju zidani objekt u Maruševcu i drveni objekt u Križovljanu (uz sela Maruševac, Križovljan, Volinec, Virjevo, Selce, Brezje, Selničko).²⁸ Što se tiče ishoda ovog sudskog spora, Juraj Kristofor i Ladislav su dobili trećinu imovine, pri čemu je Maruševac pripao Ladislavu, a prema tome Križovljan Jurju Kristoforu.²⁹ S obzirom da se nalazio u nezakonitoj vezi, te da ga se sumnjalo za prihvaćanje protestantskog nauka, Petar Vuk je dobio samo posjed u Dubravi (op. a. Križovljanskoj) i kuću u Varaždinu.³⁰ Pritom je zanimljivo spomenuti kako je taj objekt izazvao nove sudske sporove. Naime, Petar Vuk je u nezakonitoj vezi postao ocem troje djece koju su, nakon smrti roditelja, pod skrbništvo uzeli ban Ivan Drašković i Gašpar Petričević.³¹ Između 1617. i 1630. godine trajao je spor između Petrovog nezakonitog sina Ivana Vragovića i Draškovićevih sinova po pitanju "domum lapideam muratam" na gradskom trgu. Prema mišljenju M. Ilijanić, Vragovićeve je kuća bila sagrađena pored Draškovićeve, te su Draškovići vjerojatno htjeli prisvojiti susjedni objekt,³² pritom iskorištavajući činjenicu skrbništva u svoju korist. Vragovićeve kuća procijenjena je na 1100 rajnskih forinti, a ako znamo da je tadašnja cijena kuća u manjim, pokrajnjim ulicama iznosila od 150 do 300 forinti, onda možemo zamisliti veliku vrijednost sporne građevine. Također, potrebno je naglasiti kako je riječ o objektima koji tvore današnju palaču Drašković – Nadasy smještena na glavnom varaždinskom trgu.³³ U izvorima se spominju još dvije varaždinske kuće u vlasništvu Vragovića – *Protocolla Magistratus* za razdoblje od 1587. do 1589. godine navodi kuću Kristofora u *platea mala gaza qua itur ad arcem*, odnosno u blizini utvrde i staja, no ponovno

²⁸ LASZOWSKI, E. "Povijesni podaci...", 205.

²⁹ *Ibid.*; SUHIĆ, N. *Općina Cestica...*, 53.

³⁰ SUHIĆ, N. *Općina Cestica...*, 53.

³¹ *Ibid.*; LEVANIĆ, K. *Analitički inventari*, 33.

³² ILIJANIĆ, Mira. "Prilog istraživanju historijsko – urbanističke dokumentacije Varaždina," u: *Urbanizam, graditeljstvo, kultura*, ur. Mira Ilijanić (Varaždin: Grad Varaždin, Gradski muzej Varaždin, 1999), 36.

³³ *Ibid.*, 37.

se navodi kuća Petra Vuka koja je nakon njegove smrti namijenjena za ksenodohij.³⁴ S obzirom da se ksenodohij nalazio na približnoj lokaciji gdje i Kristoforova kuća, postoji mogućnost da je riječ o istom objektu u današnjoj Kranjčevićevoj ulici.

KRIŽOVLJAN I MARUŠEVEC – DVA UPORIŠTA, JEDNA OBITELJ

Križovljanska grana obitelji, ako je možemo tako nazvati, se u prvoj polovici XVII. stoljeća odnosila na djecu Jurja Kristofora. Prema K. Levanić pouzdano se zna za dva sina, Ivana († 1635.) i Jurja († 1650.), no postoji velika mogućnost da je bilo i drugih potomaka, pogotovo ako znamo da se Juraj ženio dva puta (Helena Szep, Katarina Keczer).³⁵ Tako su u monografiji općine Cestica navedeni Nikola, Kristina, Elizabeta, zatim Dora Eva, supruga utjecajnog Gabrijela Črnkovečkog³⁶ koja je 1646. godine ugostila red klarisa u Zagrebu.³⁷ Spoment je i Petar o kojem M. Vanino (1969) piše kao o isusovcu koji je 1602. godine pratio o. Ivana Zanića u Zagreb radi izviđanja prilika za prihvaćanje isusovačkog reda. Petar je u izvorima naveden kao propovjednik prve isusovačke nedjeljne mise u crkvi sv. Marka, održanoj nakon svečanog dolaska reda u grad u listopadu 1606. godine, te kao prvi isusovački propovjednik nakon uvođenja stalne isusovačke propovjedi u istoj crkvi 1610. godine.³⁸ Zanimljivo je kako je na putu iz Požuna prema Zagrebu 1602. godine Petar posjetio svog umirućeg oca Jurja Vragovića³⁹ u Križovljanu, izdvajajući se tako u skupini od sveukupno tridesetšestero Vragovićeve djece koja su oca zakinula za posjet. Poprilično začuđujuća brojnost Jurjevih potomaka bi se, prema Vaninovim riječima, trebala objasniti činjenicom kako se pojam pod kojim se oni navode (*liberi*) ne odnosi nužno na djecu, nego i na unuke ili praunuke,⁴⁰ čime je dodatno otvoreno pitanje identiteta Jurjeve djece, ali i naglašeno pomanjkanje odgovarajućih izvora i dodatnih, prijeko potrebnih istraživanja. Nadalje, u zapisnicima hrvatskih sabora iz 1640. i 1642. godine spominje se Juraj Vragović koji je zadužen za zabranu ulaska štajerskog vina u zemlju kod Ormoža i Zavrča, a u slučaju izljevanja Drave za spriječavanje plavljenja prostora između Križovljana i Zavrča uz pomoć kmetova koje mu dodjeljuje Sabor.⁴¹ Vjerojatno se radi o navedenom bratu isusovca Ivana koji je umro 1650. godine. On je u arhivskim dokumentima spomenut kao sudionik Tridesetogodišnjeg rata, konkretno kao konjanički kapetan kojem je 16. srpnja 1636. godine pod zapovjedništvom generala od Isolana potvrđena buduća jednogodišnja plaća.⁴² Istovremeno, u prvoj polovici stoljeća na maruševčkoj je strani živio Juraj Vragović čija godina smrti nije poznata, a u drugoj polovici na križovljanskom posjedu Juraj († 1684.), otac posljednjeg Vragovića. *Općina Cestica: monografija* navodi kako se

³⁴ ILIJANIĆ, Mira, KAPUSTIĆ, Slavko. "Prilog istraživanju stanovništva i urbanog razvoja Varaždina do zaključno 16. stoljeća," u: *Urbanizam, graditeljstvo, kultura*, ur. Mira Ilijanić (Varaždin: Grad Varaždin, Gradski muzej Varaždin, 1999), 88., 91.; R. Horvat navodi kako su prilikom zasjedanja Hrvatskog sabora 1588. godine samo Patačić i Turoczy imali vlastite kuće za odsjedanje, dok su ostali plemići bili zbrinuti u kućama uglednijih građana, poput Kristofora Vragovića koji je odsjeo u kući udovice Andrassy (*Povijest grada Varaždina*, 115.)

³⁵ LEVANIĆ, K. *Analitički inventari*, 21.

³⁶ Gabrijel Črnkovečki je bio nuncij koji je u Beču uručio tužbu protiv Vlaha 1631. godine, na zastupanjima Vlačke komisije bio je član predstavništva interesa hrvatskog plemstva, na saboru 1637. godine sudjelovao je kao varaždinski podžupan, a 1642. zabilježen je kao protonotar koji surađuje sa Ivanom Zakmardijem (HORVAT, R. *Povijest grada Varaždina*, 167 – 168., 175 – 176., 178.)

³⁷ SUHIĆ, N. *Općina Cestica...*, 53.

³⁸ *Ibid.*; VANINO, Miroslav. *Isusovci i hrvatski narod*, sv. 1. (Zagreb: Filozofsko – teološki institut Družbe Isusove u Zagrebu, 1969), 81., 84., 319.

³⁹ Prema K. Levanić, Juraj Kristofor umire prije 1616. godine (LEVANIĆ, K. *Analitički inventari*, 20/21. – "Rodoslovlje obitelji Vragović")

⁴⁰ VANINO, M. *Isusovci...*, 81.

⁴¹ "Varaždinski spomendani u mjesecu studenom," *Varaždinske novosti*, 14. studenog 1940; HORVAT, R. *Povijest grada Varaždina*, 178 – 179.

⁴² LEVANIĆ, K. *Analitički inventari*, 37.

nakon smrti križovljanskog vlasnika Jurja 1650. godine, na tom posjedu nastanio Vragović iz maruševečke grane, zadnje navedeni Juraj.⁴³ No, izvori bi tek trebali potvrditi vjerodostojnost ovog navoda.

Što se tiče maruševečke strane, s obzirom da nisu poznati potomci Ladislava Vragovića, ne možemo pouzdano znati tko je nakon njegove smrti 1607. godine naslijedio maruševečki posjed. No, sudeći prema obiteljskom grbu na dvorcu iz 1618. godine (natpis: BALTHASAR WRAGOWICH/ ANNO DOMINI 1618 DIE 17 JULI)⁴⁴ možemo pretpostaviti da je riječ o pradjedu posljednjeg Vragovića Kristofora. U izvorima je između 1597. i 1613. godine zabilježen spor između Jurja Kristofora i njegovog bratića Baltazara, za kojeg K. Levanić iznosi mogućnost da je bio sin Juraj Kristoforovog strica Ivana,⁴⁵ te je očigledno tom linijom naslijedio posjed. Baltazar je uz pomoć Jurja Keglevića obranio utvrdu Gušćerovac od Tatara koje su Osmanlije na kraju XVI. stoljeća dovele na područje južne Ugarske i tako uvjetovale opasnost za podravski i međimurski prostor.⁴⁶ Njegova se nadgrobna ploča i danas nalazi uz svetište maruševečke župne crkve Svetog Jurja. I u drugoj polovici stoljeća su se preci posljednjeg Vragovića istaknuli svojim djelovanjem – njegov stric Baltazar († 1690.) je od 1681. do 1690. obnašao dužnost hrvatskog podbana, te zagrebačkog i križevačkog podžupana⁴⁷, a teta Dorotea Vagić/ Vačić je 1701. godine bila donatorica kapucinske crkve u Varaždinu i Oltara Presvetog Trojstva u istoj crkvi.⁴⁸ Baltazarova supruga Ana Patačić je bila donatorica glavnog oltara i kapele Majke Božje Škapularske u varaždinskoj franjevačkoj crkvi.⁴⁹ Sin Franjo Adam († prije 1716.), carski pukovnik i zapovjednik kostajničke krajine koji je 1705. godine u Beču je objavio djelo vojne tematike "*Arena Martis pluribus proficuis et magis scitu necessariis observationibus et articulis bellicis etc. referta*",⁵⁰ a 1700. godine zabilježen je kao vlasnik Maruševca. Kći Barbara Katarina († do 1718.)⁵¹ objavila je rukopis molitvene knjižice na slovenskom jeziku "*Tomaša Kempisa od nasledo-*

⁴³ SUHIĆ, N. *Općina Cestica...*, 54.

⁴⁴ OBAD ŠČITAROCI. *Dvorci i perivoji Hrvatskog zagorja* (Zagreb: Školska knjiga, 1993 [1989]), 168. Potrebno je naglasiti kako autor navodi pogrešnu poziciju grba – ne nalazi se na pročelnoj fasadi, nego na zidu unutrašnje kule dvorca.

⁴⁵ LEVANIĆ, K. *Analitički inventari*, 20/ 21. ("Rodoslovlje obitelji Vragović")

⁴⁶ HORVAT, R. *Povijest grada Varaždina*, 139 – 140.

⁴⁷ BLAGEC, Ozren. "Hrvatski podbanovi i župani Varaždinske i Križevačke županije od sredine 16. do sredine 18. stoljeća", *Cris* 1 (2011), 311.

⁴⁸ HORVAT, R. *Povijest grada Varaždina*, 219.

⁴⁹ KOŠIĆ, I. *Povijest župe Križovljan*, 8.

⁵⁰ U radnoj, odnosno elektronskoj verziji *Bibliografije hrvatskih latinista (Croatiae scriptores Latini recentioris aetatis)* koju Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu namjerava izdati kao konvergirano izdanje djela autora Šime Jurića (*Iugoslaviae scriptores Latini recentioris aetatis Pars I: Opera scriptorum Latinorum natione Croatarum usque ad annum MDCCCXLVIII typis edita*. Bibliographiae fundamenta. Additamentum I: Ad tomos I et II/ collegit et digessit Šime Jurić. Zagrabiae: Bibliotheca nationalis et universitaria Zagrabienensis, Academia scientiarum et artium Slavorum meridionalium, 1982. - VII), djelo Franje Adama Vragovića je navedeno na sljedeći način: *Arena Martis pluribus proficuis et magis scitu necessariis observationibus et articulis bellicis ex diversis scriptoribus collectis ac in praesens compendium redactis... Labore generosi Francisci Vragovich de Mariassocz... in lucem: prodit anno Domini MDCCV Viennae Austriae Typis Leopoldi Voigts. a. /8/ + 232 pag., cum tab.; 8o XX *Jurić. Scriptores NSK Zagreb RIIF-8o-1647. (objavljeno 2011., preuzeto travanj 2013.)*<http://www.ffzg.unizg.hr/klafil/croala/cgi-bin/getobject.pl?c.2:3955.juric> Potrebno je napomenuti kako isti izvor navodi još jedno Vragovićevo djelo: *Fasciculus vitae. Ex binis temperantiae hortulis collectus et variorum auctorum plurium vero rerum omnium magistrae experientiae ope in unum colligatus per g. d. Franciscum/ Wragovich/S. l.s. n.1700 46 pag.; 16o III * Jurić. Scriptores * VII * Jurić. Scriptores NSK Zagreb RIIF-16o-144 (objavljeno 2011., preuzeto travanj 2013.)*
<http://www.ffzg.unizg.hr/klafil/croala/cgi-bin/getobject.pl?c.2:3956.juric>

⁵¹ HORVAT, Andela, MATEJČIĆ, Radmila, PRIJATELJ, Kruno. *Barok u Hrvatskoj* (Zagreb: Sveučilišna naklada Liber, 1982), 266.

vanja *Kristuševog knjige*".^{52 53} Poznata je po narudžbi kapele u lepoglavskoj crkvi sv. Marije u kojoj je od 1710. godine smještena nadgrobna ploča njezinog supruga, križevačkog vicekolonela Ladislava Patačića, a nakon smrti 1718. godine kapela je oporučnim dogovorom u njeno ime ukrašena štukaturama.⁵⁴

Što se tiče vragovićevske pokroviteljske djelatnosti, uz već navedene donatorice, odnosno naručiteljice Doru Vagić, Anu Patačić i Barbaru Katarinu Patačić, treba spomenuti i slučaj stare crkve smještene u podnožju brda Prekorje za koju se vjeruje kako su je vjerojatno za potrebe svojih kmetova izgradili Vragovići.⁵⁵ U sudskim spisima u parnici braće Vragovića sa kćerima Grgura Vragovića spomenuta je kao zidani objekt s opkopom.⁵⁶ U vizitaciji 1649. godine predloženo je da se zbog oštećenosti brdskim vodama umjesto ove crkve koristi kapela sv. Marije u Radovcu. Gj. Szabo smatra kako je tu kapelu izgradio član obitelji Vragović kao znak pokore za vrijeđanje župnika,⁵⁷ no, I. Košić ga ispravlja govoreći kako su početkom XVII. stoljeća u svrhu podupiranja saborske odluke o zatiranju protestantskog nauka 1604. godine kapelu izgradili vlasnici Radovca ženidbeno vezani za Vragoviće (obitelj Ketzler de Radovan).⁵⁸

BARO CHRISTOPHORUS VRAGOVICH (? – † 1724.)

O životu posljednjeg Vragovića nije poznato mnogo. Otac mu je bio Juraj († 1684.), a majka Suzana Török de Telekes († do 1721.).⁵⁹ Zanimljiv je navod u literaturi koji govori kako je 1689. godine u franjevačkoj crkvi u Varaždinu uz Jurja pokopana njegova žena Helena.⁶⁰ S obzirom da se Suzana u dokumentima spominje kao Jurjeva udovica, potrebno je detaljnije istražiti o kakvim je točno odnosima bila riječ. Također, Košić upućuje na podatak u matici umrlih prema kojem je 1690. godine Stjepan Török (Kristoforov djed, op. a.) u podrumu križovljanskog kaštela usmrtio svoga brata Ivana, provizora imanja zaposlenog od strane Kristoforovog oca Jurja.⁶¹ Jedan od vjerojatno najznačajnijih trenutaka u povijesti obitelji je bilo Kristoforovo proglašenje barunom 1716. godine. Poznato je da je gospodario Križovljanom i Maruševcem,⁶² koji mu je zasigurno pripao nakon smrti maruše-

⁵² LASZOWSKI, E. "Povijesni podaci...", 205.; LEVANIĆ, K. *Analitički inventari*, 22.

⁵³ Tomaš Kempis ili Toma Kempenac (Thomas von Kempen/ Thomas Hemerken, o. 1380. – 1471.) najvjerojatniji je autor djela "Imitacija Krista" (*De Imitatione Christi*), objavljenog anonimno do 1427. godine, a 1441. godine u proširenom izdanju sa Kempisovim autografom. Djelo, čija se uspješnost uspoređuje sa djelovanjem sv. Augustina (354. – 430.), smatra se vrhunskim spomenikom srednjovjekovnog latiniteta, te je kao takvo bilo toliko utjecajno da je do današnjeg vremena nastalo oko 700 rukopisnih kopija, te sveukupno oko 3000 raznovrsnih izdanja na 95 jezika. (JEMBRIH, Alojz. "Ivan Krištolovec kao kajkavski pisac," u: *Lepoglavski zbornik 1994.: Radovi sa znanstvenog skupa Šest stoljeća kulture i umjetnosti u Lepoglavi* [Zagreb: Kajkavsko spravišće, 1995], 42.; "Thomas à Kempis", *Catholic Encyclopedia*, 2009. (preuzeto travanj 2013.) <http://www.newadvent.org/cathen/14661a.htm>

⁵⁴ Izvršiteljica oporuke je bila Marija Tereza grofica Lamperg. U monografiji općine Cestica je navedena kao supruga Barbarinog brata Franje Adama (SUHIĆ, N. *Općina Cestica...*, 54.), no prema K. Levanić se u rodoslovnom stablu Vragovića nalazi kao kći Barbare Katarine i Ladislava Patačića koja se udala za Nikolau Lamperga (HORVAT, A., MATEJČIĆ, R., PRIJATELJ, K. *Barok u Hrvatskoj*, 266.; LEVANIĆ, K. *Analitički inventari*, 20./ 21.)

⁵⁵ KOŠIĆ, I. *Povijest župe Križovljan*, 14.

⁵⁶ LASZOWSKI, E. "Povijesni podaci...", 205.; SUHIĆ, N. *Općina Cestica...*, 53.

⁵⁷ SZABO, Gjuro. *Kroz Hrvatsko zagorje* (Zagreb: Izdanje Vasić i Horvat, 1939), 123.

⁵⁸ KOŠIĆ, I. *Povijest župe Križovljan*, 15.

⁵⁹ LEVANIĆ, K. *Analitički inventari*, 22.

⁶⁰ KOŠIĆ, I. *Povijest župe Križovljan*, 8.; SUHIĆ, N. *Općina Cestica...*, 54.

⁶¹ KOŠIĆ, I. *Povijest župe Križovljan*, 8.

⁶² LEVANIĆ, K. *Analitički inventari*, 22.; LASZOWSKI, E. "Povijesni podaci...", 205.

večkog gospodara Franje Adama, odnosno spora oko nasljedstva sa sestričnom Barbarom Katarinom koji je u izvorima zabilježen između 1712. i 1715. godine.⁶³

U literaturi postoje raznovrsna mišljenja o godini i uzroku Kristoforove smrti, odnosno o sudbini križovljanskog posjeda nakon izumrća obitelji. Gotovo je istovjetno mišljenje da je umro oko 1717. godine u borbi protiv Turaka kod Zrina.⁶⁴ Pritom je zanimljiva teza I. Košića koja, temeljem usporedbe Krčelićevih navoda i župnih matica umrlih, poistovjećuje plemićke obitelji Vragović i Črnkovečki (*Povijest župe Križovljan*, 1987.). Spominje Krčelića koji je Vragoviće oslovio pridjevkom *de Nigredine* (Črnkovečki) prema posjedu Črnc, što je slično prezimenu Chernkoczy s kojima su bili rodbinski vezani (supružnici Dora Eva Vragović i Gabrijel Črnkovečki). Također, piše kako je Krčelić zabilježio Franciscusa Chernkoczyja kao varaždinskog podžupana koji je 1689. godine postao zapovjednikom Kostajnice i Dubice. Košić ga poistovjećuje sa Franjom Adamom Vragovićem, koji je umro 1705. godine u Maruševcu, a za svog baštinika izabrao Kristofora Črnkovečkog, indirektno spomenutog kao Kristofora Vragoviča 1702. godine u matici umrlih, te poginulog kod Zrina 1717. godine.⁶⁵ Iako takvu sličnost imena Košić objašnjava različitim načinom pisanja osobnih imena u maticama umrlih, nikako je ne možemo prihvatiti s obzirom da su Črnkovečki poznati plemići sa zagrebačkog područja, te da se u pojedinom izvoru istovremeno spominju obje obitelji.⁶⁶ Nadalje, podatak koji dodatno odbacuje Košićevu tezu je navod P. Mačeka koji govori kako je, uslijed nedostatka potomaka, Kristofor Vragović posvojio Kristofora Črnkovečkog, podžupana Zagrebačke županije, kapetana banskog banderija i bojnika hrvatske milicije rođenog vjerojatno 1690., a umrlog 19. rujna 1717. godine kod Novog Zrina.⁶⁷ Također, u novije se vrijeme istaknula teza K. Levanić o 1724. godini kao godini smrti posljednjeg Vragovića, temeljena na dokumentima u Državnom arhivu u Varaždinu (*Analitički inventari*, 2009.).⁶⁸ Nadalje, zadnji spomen Kristofora u *Fondu* datiran je u lipanj 1721. godine, kada nastaje koncept Kristoforovog dopisa Kraljevskoj dvorskoj kancelariji sa žalbom na otuđenje djela imanja Beczkovo u županijama Trencsén i Nyitra koji je naslijedio od majke Suzane Török.⁶⁹ Prema tome, teorija o njegovoj ranijoj smrti prije ili tijekom borbe kod Zrina slobodno može biti odbačena.

Prema dokumentima iz *Obiteljskog fonda Vragović* u Državnom arhivu u Varaždinu (DAVŽ)⁷⁰ imamo mogućnost barem donekle rekonstruirati zbivanja u životu posljednjeg Vragovića. Kao gospodar imanja imao je brojne dužnosti pisanja raznih potvrda, upravljanja kmetovima i njihovim obave-

⁶³ LEVANIĆ, K. *Analitički inventari*, 22., 34.

⁶⁴ I. Bojničić navodi kako je obitelj izumrla smrću baruna Kristofora Vragovića 1716. godine (*Der Adel...*, 202.); E. Laszowski navodi kako su Kristoforovom oporučnom odlukom vragovićevska imanja prešla u vlasništvo njegovog suradnika Kristofora Črnkovačkog od Črnkovca koji je već 1717. godine poginuo u borbi protiv Osmanlija kod Zrina ("Povijesni podaci...", 206.); Gj. Szabo govori o potpuno drugačijoj smjeni vlasnika: Kristofor Vragović umire 1717. kod Zrina, od 1734. do 1772. dvorac pripada Patačićima, od 1772. Stjepanu Sigheru, od 1775. Josipu Loseku, od 1778. Ivanu Lendvayu, od 1808. Eleonori Patačić, od 1824. Ivanu i Franji Domanickom (SZABO, Gj. *Kroz Hrvatsko zagorje*, 112, 124.); T. Đurić i D. Feletar govore o Franji Adamu Vragoviću, carskom pukovniku i kostajničkom zapovjedniku čiji je baštinik Kristofor Črnkovečki poginuo 1717. godine kod Zrina (ĐURIĆ, T., FELETAR, D. *Stari gradovi i dvorci sjeverozapadne Hrvatske*, 137 – 138.), a to mišljenje slijedi i Obad – Ščitaroci, 168.; Monografija općine Cestica govori o smrti kod Zrina 1717. godine (SUHIĆ, N. *Općina Cestica...*, 54.).

⁶⁵ KOŠIĆ, I. *Povijest župe Križovljan*, 8.

⁶⁶ Primjerice, 1700. godine nastao je dokument o namiri Franje Chernkoczyja izdanoj udovici Baltazara Vragovića (LEVANIĆ, K. *Analitički inventari*, 39.)

⁶⁷ MAČEK, Pavao. *Dva stara roda Zagrebačke županije: Mikulići od Brokunovca i Črnkovečki od Črnkovca* (Zagreb: Društvo za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije "Tkalčić", 2007), 297-299.

⁶⁸ LEVANIĆ, K. *Analitički inventari*, 22.

⁶⁹ LEVANIĆ, K. *Analitički inventari*, 41. ("Koncept dopisa Kristofora Vragovića Kr. Dvorskoj kancelariji u kojem se žali da mu je otuđen dio imanja Beczkovo u županijama Trencsén i Nyitra koji je naslijedio od majke Suzane Török i djeda Stjepana Töröka," Državni arhiv u Varaždinu, *Obiteljski fond Vragović*, kut.3., sign. 15.1.3.)

⁷⁰ DAVŽ, Br. fonda: 115, Klasifikacija: K. 3.

zama ili, pak, odobravanja izbora kandidata za mjesta župnika u obližnjim crkvama.⁷¹ Poznato je kako je od 1696. godine bio članom Patačićeve *Pinte* u kojoj se pod imenom "doktor Vogel" pridružio bratiću Franji Adamu, posinku Kristoforu Črnkovečkom i svojim vjerovnicima - Ivanu Antolčiću, pavlinu Ivanu Krištolovecu i doktoru medicine Godefridu Karleku.⁷² Izvori otkrivaju kako je Kristofor bio oženjen sa Evom Elizabetom Rozalijom Meško⁷³ koja bi mogla biti portretirana na prikazu supružnika zabilježenom u inventaru Križovljan - grada. Potrebna su detaljnija istraživanja koja bi rasvijetlila njenu obiteljsku pozadinu i povezanost sa Vragovićima, no, zasada je poznato kako je Kristoforova majka Suzana na mađarskom jeziku korespondirala sa Adamom Meško 1693. godine,⁷⁴ što znači da su dvije obitelji bile u doticaju, možda i po pitanju braka između Kristofora i Eve. Također, na nekoliko mjesta u literaturi, ali bez spomena u imovinskim spisima nastalima nakon njegove smrti, navodi se Kristoforova kuća unutar varaždinskih zidina. Naime, M. Androić govori o dvojnoj kući potpukovnika Matije Patačića i njegove supruge Kristine Falussy koju je 1711. godine Kristofor kupio za 1100 rajnskih forinti,⁷⁵ dok Zapisnici Poglavarstva grada Varaždina razjašnjavaju kako se kupoprodaja nekadašnje Zinićeve i kuće Varaždinske tridesetnice sa pripadajućim zemljištima i objektima, zabilježena 1. siječnja iste godine, odvijala u ime Vragovića i supruge Eve.⁷⁶ Sudeći prema opisima A. Wisserta riječ je o dva susjedna objekta koji su smješteni u stambenom bloku neposredno uz zapadni gradski bedem, odnosno u današnjoj Kačićевой ulici. Obje su kuće navedene 1701. godine kao vlasništvo "zakupnika carine" Matije Patačića, a prilikom kasnijih kupoprodajnih ugovora otkriveno je kako je ona sjeverna bila u potpunosti drvena, dok je južna imala zidano prizemlje, te drveni kat.⁷⁷ S obzirom da se ne navode u Kristoforovom popisu imovine između 1724. i 1726. godine, njihova sudbina u vrijeme Vragovićevog vlasništva nažalost nije poznata.

Najviše podataka o Kristoforovom životu pronalazimo u popisu potraživanja njegovih mnogobrojnih vjerovnika. Izuzev značajnijih svota kojima se obvezao drugim plemićima i crkvenim osobama, poznato je da je velik udio njegovih dugovanja otpadao na trgovačke usluge Andreja Helčića (*Andreas Helchich*), Ivana Krašnika (*Ioannes Krasznyk*) i Matije Magotera (*Matthia Magotter*). Također, koristio je proizvode krznara Luke Hasza (*Lucas Hasz*), gumbara/ gajtanara Antuna Fukera (*Antonius Fuker*) i Jurja Kranza (*Georgius Kranz*), te krojača Jurja Vodopije (*Georgius Vodopia*), a za potrebe svoga doma i imanja usluge kositrara Karla Lampla (*Carolus Lampl*), limara Franje Antuna Ponthela (*Franciscus Antonius Ponthel*), kovača Vuka Hauptmona (*Volfgangus Hauptmon*), ostrugara/ mamuzara Ivana Onthauera (*Ioannes Onthauer*) i kavanara/ slastičara Petra Fiorinija (*Petrus Fiorini*).⁷⁸

Zanimljivo je kako se u spomenutom, te nekolicini drugih dokumenta nalaze i informacije o Kristoforovim putovanjima, no, uslijed tek sporadično navedenih podataka, njihovu učestalost i opseg, nažalost, nije moguće istražiti. Naime, izvori bilježe kako je Vragović nepravomoćno bio u posjedu

⁷¹ LEVANIĆ, K. *Analitički inventari*, 41 – 42.

⁷² DUGAČKI, Vladimir. "Doktori neomedicinskog fakulteta' Baltazara Patačića (1696. – 1719.)," *Gazophylacium* 1-2 (2004), 8 -9., 18 – 19., 33.

⁷³ SUHIĆ, N. *Općina Cestica...*, 54.; Prezime Meško se u popisu povijesnih prezimena ugarskog plemstva navodi u tri inačice - *Meskő de Csanád*, *Meskő de Felsőkubín* i *Meskő de Széplak et Enyiczke* (titula baruna), u: TÖTÖSY DE ZEPETNEK, S. *nobilitashungarie...*, 129.

⁷⁴ LEVANIĆ, K. *Analitički inventari*, 40.

⁷⁵ ANDROIĆ, Mirko. "Prilozi poznavanju društvenih i gospodarskih prilika grada Varaždina u 18. stoljeću," u: *Varaždin u XVIII. stoljeću i političko - kameralni studij*, ur. Mirko Androić, Vladimir Bayer, Eugen Pusić, Slobodan Štampar (Zagreb, Varaždin: Sveučilište u Zagrebu, Historijski arhiv u Varaždinu, 1972), 20.; ANDROIĆ, Mirko. "Centar Hrvatske," *Varaždinske vijesti*, 4. ožujka 1970.

⁷⁶ BARBARIĆ, Josip, ur. *Zapisnici Poglavarstva slobodnog i kraljevskog grada Varaždina*, sv. 9 (Varaždin: Državni arhiv u Varaždinu, 2003), 345.

⁷⁷ WISSERT, Adolf. "Bilješke o nekim varaždinskim kućama," u: *Spomenica Varaždinskog muzeja 1925 – 1935.*, predg. Andre Mohorovičić, Ljerka Šimunić (Varaždin: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstveni rad u Varaždinu, Gradski muzej Varaždin, 1995 [1935]), 44., 55.

⁷⁸ DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.5., str. 4., 7 – 12.

šećernice izrađene od srebra u vrijednosti od 29 lota i posuđene na štetu njenog proizvođača, augsburškog zlatara Izaka Rudela (*Isaac Rudel*).⁷⁹ Iako ovaj slučaj ne može jamčiti Kristoforov odlazak u spomenuti grad, nego vjerojatno nabavu predmeta izrađenog u renomiranim zlatarskim krugovima,⁸⁰ dva se navoda izdvajaju kao pouzdaniji izvori njegovih inozemnih kretanja. Naime, gumbar Antun Fuker je prilikom potraživanja naplate duga istaknuo kako je svojim proizvodima opskrbljivao Vragovića od 1723. godine sve do njegovog odlaska u Požun, a kovač Vuk Hauptmon popravio kočiju sve do njegovog preseljenja u isti grad.⁸¹ Također, gospođa Millerova udovica je u istoj prilici istaknula kako je Vragović od njenog supruga posuđenu škrinjicu ponio sa sobom u Ugarsku pred kraj svojega života.⁸² Što se tiče hrvatskog područja, u *Arhivu* je sačuvan račun izdan za Kristofora Vragovića 1697. godine od strane trgovca potpisanog kao "... *Leon: Milbacher...*".⁸³ Vjerojatno je riječ o trgovcu Hans Leonard Mülbacheru (*Milpoheru, Milpaheru*) koji je do svoje smrti 1700. godine na zagrebačkom Kaptolu prodavao mješovitu robu, vršio novčane transakcije, a kasnije i dužnost sakupljača dike. Izvori bilježe kako je određeno vrijeme imao trgovinu u kući Aleksandra Mikulića, zagrebačkog prepušta i od 1688. do 1694. godine zagrebačkog biskupa, a u devedesetim godinama vlastiti kaptolski dom najvjerojatnije na kućnom broju 3, te skladište za robu u kući kanonika Ivana Znike.⁸⁴ J. Matasović je Mülbachera opisao kao trgovca koji posjećuje raznovrsne sajmove, te opskrbljuje plemićka imanja sa tekstilom, krznom, začинима, agrumima, papirom, kalendarima, posuđem, željezarijom, odnosno proizvodima koji se ne mogu proizvesti na imanju, te se odnose isključivo na materijale kojima će mjesni obrtnici oblikovati gotov proizvod.⁸⁵ S obzirom da je onovremeni Varaždin predstavljao značajno trgovačko središte preko kojega su zagrebački trgovci ostvarivali svoje veze sa Štajerskom i Ptujem, Mülbachera se zasigurno moglo zateći i u tom gradu. S druge strane ne smijemo isključiti mogućnost da je Vragović boravio i kupovao robu upravo u Zagrebu. O učestalosti takvog poslovanja šute mnogi izvori, no u varaždinskom *Arhivu* se krije pismo prijateljski nastrojenog Otta Kulmera nepoznatog datuma koje govori o posjetu gradu ("*... doidi doide moi Dragi Brate knam ia idem vtork vu Zagreb zapovedai zmenum...*")⁸⁶ i time površinski dotiče pitanje kako Kristoforovih putovanja, tako i međusobnih odnosa unutar plemićke zajednice.

Iako nemaju mogućnost pouzdanih odgovora, navedene informacije o Vragovićevom kretanju otvaraju pitanje lokacije njegove smrti. S obzirom na osvjedočene okolnosti pojedinih dugovanja, navodi o njegovom odlasku u Požun sugeriraju jednosmjernost putovanja. Na žalost, vjerodostojnost takvog zaključka je uslijed značajnog nedostatka pisanih tragova krajnje upitna, posebno ako je poznato da se za *Refrigerium defuncti animae* ("olakšanje pokojnikove duše"), odnosno posljednju Kristoforovu ispovijed brinuo neimenovani gvardijan ormoškog samostana.⁸⁷ Vragovićevo je zdravstveno stanje donekle moguće ilustrirati nekolicinom navoda o osobama zaduženim za njegovo zdravlje. Tako je u popisu vjerovnika zabilježen kirurg/ ranarnik Ivan Henrik Holčaj (*Ioannes Henricus Holczhaii*) koji je Vragovića opskrbljivao raznovrsnim ekstraktima i Andrej Leopold Miller (*Andreas*

⁷⁹ *Ibid.*, 8.

⁸⁰ O augsburškim zlatarima i njihovim utjecajima na onovremeno hrvatsko područje više u: LENTIĆ, Ivo. "Zlatarstvo baroka i rokokoa u Hrvatskoj," u: *Od svagdana do blagdana* (katalog izložbe), ur. Vladimir Maleković (Zagreb: Muzej za umjetnost i obrt, 1993), 132 – 147.

⁸¹ DAVŽ, *OFV*, kut. 1., sign. 2.5.5., str. 4., 8.

⁸² *Ibid.*, 14.

⁸³ DAVŽ, *OFV*, kut. 1., sign. 15.4.2.

⁸⁴ MATASOVIĆ, Josip. "Knez Lenard, Kaptoloma zagrebečkoga kramar" (I. dio), *Narodna starina* 28 (1932), 112 – 114.; MATASOVIĆ, Josip. "Knez Lenard, Kaptoloma zagrebečkoga kramar" (II. dio), *Narodna starina* 29 (1932), 201.

⁸⁵ MATASOVIĆ, J. "Knez Lenard, Kaptoloma zagrebečkoga kramar" (II. dio), 173.; MATASOVIĆ, Josip. "Knez Lenard, Kaptoloma zagrebečkoga kramar" (III. dio), *Narodna starina* 32 (1933), 187.

⁸⁶ DAVŽ, *OFV*, kut. 1., sign. 15.3.12.

⁸⁷ DAVŽ, *OFV*, kut. 1., sign. 2.5.5., str. 15.

Leopoldus Miller) koji je svoju dužnost obnašao dvije godine. Doktor medicine⁸⁸ Gotfrid Karlek (*excellentissimus Dominus Medicinae Doctor Godefridus a Karlegh*)⁸⁹ je redovito obilazio Kristoforovu bolesničku sobu, te izdavao recepte po kojima su ljekarnici izrađivali lijekove za pacijenta. Konkretno, riječ je o franjevcu Franji Benno (*Reverendus Pater Franciscus Benno*) koji je bio zaposlen u glasovitoj franjevačkoj ljekarni smještenoj u središtu Varaždina, te o Henriku Valthu (*Henricus Valth*).⁹⁰ Navedeni nas podaci upućuju na pretpostavku da je posljednji Vragović duže vrijeme bolovao od određene bolesti ili zdravstvenih poteškoća u starosti. No, s obzirom da nije poznato o čemu je točno riječ, nije moguće zaključiti u kojoj mjeri je njegovo ugroženo zdravlje bilo uzrokom smrti. U razdoblju ranog novog vijeka epidemije kuge predstavljale su jednu od većih opasnosti po ljudski život,⁹¹ pa je razumljivo zapitati se da li je upravo ta bolest bila presudna za Kristoforovo očigledno oslabljeno zdravlje, a time i smrt. No, u prvoj polovini XVIII. stoljeća prijetnje kuge na hrvatskom području, pa tako i u varaždinskom kraju zabilježene su 1709., 1712. i 1739. godine,⁹² prema čemu je moguće zaključiti kako je odgovor na navedeno pitanje negativan.

VRAGOVIĆEVA POVEZANOST S PAVLINSKIM REDOM

Popis pokretnina križovljanskog kaštela iz 1724. godine otkriva cijeli niz uporabnih i dekorativnih predmeta koji su se mogli nalaziti u domu jednog plemića. Među brojnim slikama zamjetan je prikaz Blažene Djevice Marije Čenstohovske (*Imago Beatae Virginis Mariae Chestakoviensis*) iza kojeg se krije posebna dimenzija vragovićevskih društvenih veza.⁹³ Pavlinskom prisutnošću u kulturno – umjetničkom uzdizanju novovjekovnog hrvatskog društva na ovaj prostor dolaze brojne izvedenice

⁸⁸ Važno je razlikovati onovremene "doktoze medicine" koji, kao učeni fizici, a time i jedini podobni kandidati za funkciju državnog liječnika, nisu pripadali kategoriji kirurga, odnosno ranarnika/ brijčača koji su kao obrtnici stupali u cehovska udruženja. Prema: PIASEK, Gustav. *Zdravstvo Varaždina do konca 19. stoljeća* (Varaždin: HAZU, Zavod za znanstveni rad Varaždin, 1996), 27.

⁸⁹ Ivan Gotfried Karlek (Godefried Carlegg) je 1689. godine postao državni liječnik za grad Varaždin gdje je živio u drvenoj kući na uglu današnjeg Trga kralja Tomislava i Ivana Kukuljevića Sakcinskog. Do smrti 1729. godine preuzeo je i funkciju gradskog senatora, te protomedika, a ostao je zapamćen i po istovremenom obnašanju funkcije zagrebačkog državnog liječnika u vremenu od pola godine. O Karlekovoj povezanosti sa brojnim hrvatskim plemićima govore podaci o njihovom kumovanju njegovoj brojnoj djeci. (PIASEK, G. *Zdravstvo...*, 43.)

⁹⁰ "Popis onih koji imaju potraživanja u Križovljangradu", 4., 6., 7., 9., 10 – 11.; Henrik Valth naslijedio je gradsku ljekarnu od oca Franje Antuna Waltha, a time i dozvolu ljekarničke opskrbe vojske (PIASEK, G. *Zdravstvo...*, 33.) Prema Wissertu, njegova se ljekarna do 1719. godine nalazila pri sredini današnje Gundulićeve ulice. (WISSERT, A. "Bilješke...", 49)

⁹¹ Epidemije kuge zabilježene su 1552. godine u Varaždinu, 1553. godine u Zagrebu, 1554. godine u Križevcima, Vrbovcu, Gradecu i sv. Petru u Međimurju. Veća epidemija na tadašnjem hrvatskom teritoriju trajala je od 1599. do 1601., a sljedeća 1629. godine. U razdoblju druge polovine XVII. stoljeća kuga je u sjevernim područjima zemlje bila česta pojava: zbog prijetnji širenja epidemije iz mađarskih krajeva, 1664. godine su postavljene brojne straže na rijeci Dravi; bolest se širila i 1674., zatim 1677., a u varaždinskom kraju je bila prisutna od 1678. do 1681., zatim od 1682. do 1683., te 1691. godine. Sredinom XVIII. stoljeća na varaždinskom području prestaje opasnost od kuge. Prema: PIASEK, G. *Zdravstvo...*, 71 - 74.)

⁹² *Ibid.*, 74 – 75.

⁹³ Riječ je o ikoni "Naše Gospe od Czesstohowe", šire znanoj kao *Crna Madona od Czesstohowe*, nastaloj do 1384. godine od kada se čuva u pavlinskom samostanu na Jasnoj Góri, znamenitom poljskom svetištu. Ikonografska tema zvana *Hodegetria*, odnosno prikaz Majke Božje sa Djetetom u ruci, posebno je cijenjeno u cjelokupnoj pavlinskoj ređozajednici. Ispremiješanosť kulturno – umjetničkih utjecaja koji su pratili ikonu na široj europskoj razini su snažnim komunikacijskim putevima pavlinskoga reda, doveli su ovu ikonografsku temu i na hrvatsko područje. Jedan od najpoznatijih primjera takvoga utjecaja je zasigurno lepoglavska Majka Božja Čenstohovska, prvi puta spomenuta 1508. godine, tijekom XVII. stoljeća dekorirana donacijom Marije Magdalene Nadasdy, a od prve polovice XVIII. stoljeća smještena na glavnom oltaru crkve sv. Marije. DAVŽ, OFV. kut. 1., sign. 2.5.1., str. 3 – 4.; PASIERB, Janusz S. *The Shrine of the Black Madonna at Czesstohowa*, 4. izdanje (Warsaw: Interpress Publishers, 1991), 5 – 6.; CVITANOVIĆ, Đurđica et al. *Kultura pavlina u Hrvatskoj 1244 – 1786.: Slikarstvo, kiparstvo, arhitektura, umjetnički obrt, književnost, glazba, prosvjeta, ljekarstvo, gospodarstvo* (Zagreb: Globus, Muzej za umjetnost i obrt, 1989), 422 – 423., 426.

poljske Madone,¹ a pritom je jedna od njih pronašla svoje mjesto u križovljanskom kaštelu. Njeno prisustvo u Kristoforovom domu je dodatna potvrda snažne veze obitelji Vragović i pavlinskoga reda, te općenito još jedna ilustracija plodonosnog suživota hrvatskih plemića i Crkve. I dok slika potvrđuje, arhivski dokumenti utiru puteve novih spoznaja. Naime, u popisu pokretnina je vidljivo kako je dio Kristoforovih stvari pronađen u kućama pavlina unutar varaždinskih zidina, a njegov najveći vjerovnik bio je upravo Ivan Krištolovec (Varaždin, 1658. - ?, 1730.), koji je od 1708. (1715.) godine služio kao vrhovni poglavar pavlinskog reda i redoviti sudionik saborskih zasjedanja, te od 1716. godine savjetnik kralja Karla III. Istovremeno se isticao svojim književnim radom, te zaslužio posebno mjesto u povijesti kajkavske književnosti.² Također, malo je poznato da je Krištolovec surađivao sa Kristoforovom sestričnom, Barbarom Katarinom Vragović, na izradi njenog molitvenika o naučavanjima Tome Kempenca.³

Osim što je još jednog pavlina imao za svojeg vjerovnika (piora pavlinskog samostana u Remetama Davida Lisjaka), Kristofor je u svome križovljanskom domu, vjerojatno na zidu, držao prikaz *controfte*? onovremenog vesprimskog biskupa Mirka Esterházyja (Vágryhely, 1665. – Požun, 1745.), nekadašnjeg priora lepoglavskog samostana i vrhovnog poglavara hrvatske pavlinske provincije od 1702. do 1708. godine.⁴ Prema svemu sudeći, očigledno je da povezanost Vragovića i pavlina nije bila površna suradnja usputnog karaktera, nego dugotrajno sudjelovanje u zajedničkim interesima. Takav kontakt je bio dublje ukorijenjen u širim dijelovima obitelji, što po pitanju intelektualnog rada, što u vidu pokroviteljstva izrade umjetničkih djela. Samim time tragovi pavlina u Križovljan – gradu upućuju na zaključak da se u stambenom prostoru nalazio podsjetnik na tu povezanost, ali i reprezentativan dokaz utjecajnih društvenih poznanstava obitelji Vragović.

FINANCIJSKE PRILIKE POSLJEDNJEG VRAGOVIĆA

U trenutku smrti Kristofor se nalazio u nezavidnoj financijskoj situaciji, zbog čega ga možemo smatrati dijelom onovremenog fenomena gotovo nepromišljene rastrošnosti koji je, uslijed pozitivnih promjena po pitanju kršćanskog uspjeha nad osmanlijskom vojskom, ali i značajnog utjecaja priljeva proizvoda stranih trgovaca i obrtnika, obilježio plemićki mentalitet krajem XVII. stoljeća. Tako su zanimljiva zapažanja M. Androića koji govori kako se varaždinsko građanstvo nakon velike pobjede nad Osmanlijama 1691. godine kod Slankamena psihički umirilo, te počelo okretati lagodnijim oblicima života. U tom je razdoblju postupno dolazilo do porasta raznovrsnog ugošćavanja i slavlja, čemu

¹ CVITANOVIĆ, Đ. et al. *Kultura pavlina...*, 398., 415 – 416., 426.

² SEKULIĆ, Ante. "Ivan Krištolovec – pavlin i hrvatski pisac," u: Lepoglavski zbornik 1994.: Radovi sa znanstvenog skupa Šest stoljeća kulture i umjetnosti u Lepoglavi, Lepoglava, 17. rujna 1994. (Zagreb: Kajkavsko spravišće, 1995), 34 – 38.

³ J. Bratulić spominje Krištolovca kao autora prijevoda Kempencčevog dijela, izdanog 1710. godine u Beču, te nanovo izdanog 1760. godine u Zagrebu, no u u zagrebačkoj Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici se čuva prvo izdanje pod punim nazivom "OD NASZLEDUVANYA CHRISTUSSEVOGA./ NAVUKI OSZEBUYNI/ Szpizani od uelikoga Duhov/noga Navuchitela THOMASSA/ DE KEMPISSA/ Iz Dijachkoga na Horuaczki illi/ Szlouenszki tezik preobnijiemi pol/ nekoiem pobosnom Redovniku / Reda S. Paula, pervoga Puschenika./ Po poglauite Pako, ij uiszoko/ Rogiene goszpe/ BARBARE KATARINE/ WRAGOVICH/ OD MARVSEVECZ./ Nekadasnyega Poglavitoga, Viteskoga, / ij uszega dobroga Szpominka Goszpona/ PATACHICH LASZLO-VA OD ZAJEDZE, / Czeszaroue y Kralyveve Szvetloszti, / uu Krayne y Fesztinge Krisevechke/ Vice Obersztara, / OSTAVLYENE VDOVE/ Stampati Vuchinyeni. / uu Bechu pri Goszpe Janne Vdovicze Woigtin, letta 1720.(?)" Knjiga sadrži predgovore Barbare i Krištolovca u kojima objašnjavaju razlog tiskanja ovakvog dijela. <http://katalog.hazu.hr/WebCGI.exe?Tip=Listic&Jbmg=069852&Baza=1> (preuzeto veljača 2013.); Digitalizirano izdanje Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek: <http://baza.gskos.hr/knjige/dekempiss.pdf> (objavljeno 2008., preuzeto veljača 2013.; SEKULIĆ, A. "Ivan Krištolovec...", 37.

⁴ Esterházy je obnašao dužnost biskupa u Vácu 1706. godine, zagrebačkog biskupa od 1708. do 1723. godine kada postaje vesprimski biskup i potom kancelar kralja Karla III., a 1725. godine biva proglašen ostrogonskim biskupom (*Hrvatski biografski leksikon*, ur. Trpimir Macan, sv. 4 [Zagreb: Leksikografski zavod "Miroslav Krleža", 1998], 111.; SEKULIĆ, Ante. "Pavlinski vrhovni poglavari," u: *Od blagdana do svagdana – barok u Hrvatskoj*, ur. Vladimir Maleković [Zagreb: Muzej za umjetnost i obrt, 1993], 374., 376.); DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.1., str. 3 – 4.

nam svjedoči Patačićevo "društvo vinskih doktora od pinte", velikodušne cehovske gozbe ili, pak, odluka Hrvatskog sabora iz 1695. godine o zakonski prihvatljivom materijalu za izradu odjeće koja je reflektirala porast upotrebe skupocjenih tkanina i popratno zaduživanje građanstva.⁵ Sudeći prema arhivskim dokumentima, posljedice prihvaćanja novog, oslobođenog *modus vivendi* lako je uočiti i na primjeru dugotrajnih dužničkih neprilika Kristofora Vragovića. Naime, od 1675. do 1699. godine izdavane su namire Zagrebačkog kaptola kojima se potvrđuju naplate kamata na dug Jurja Vragovića, a potom njegove udovice Suzane i sina Kristofora. Godine 1700. zabilježena je Kristoforova posudba 100 rajnskih forinti od Ivana Görkönyja i njegove žene Judite Kanisay. Nadalje, zbog čestog povezivanja Vragovića i Črnkovečkih u literaturi, vrijedno je spomenuti 1703. godinu kada pukovnik Črnkovečki predlaže preuzimanje Kristoforovog duga prema Zagrebačkom kaptolu. Vragović je iste godine posudio 150 rajnskih forinti koje su od strane njegove tete Dorotee Vagić bile namijenjene pavlinskom samostanu u Remetincu, što bi se vjerojatno moglo povezati sa oduzimanjem četiri njegova kmeta u korist istoga samostana 1711. godine. Šest godina poslije uslijedila je zasigurno najznačajnija dokumentirana financijska šteta koju je Kristofor pretrpio – u veljači 1717. godine on je Pavlu Patačiću pred Zagrebačkim kaptolom na pet godina založio maruševičko imanje u vrijednosti od 17000 rajnskih forinti, a 1720. godine mu prepustio i određen broj kmetova i njihovih davanja na istome imanju.⁶

Popis potraživanja vjerovnika otkriva kako je Vragović nakon smrti ostao dužan brojnim pojedincima, što crkvenim licima, što plemićima ili, pak, obrtnicima i trgovcima. Najveća svota novca zabilježena je u dugovanju prema svećenstvu, sveukupno 1719 rajnskih forinti, 10 groša i 20 krajcara. To je vidljivo na slučaju priora lepoglavskog samostana Ivana Krištoloveca (1115 forinti – otprilike odgovara cijeni koju je Kristofor platio za zemljište sa dvije kuće u Varaždinu 13 godina ranije), zatim ravnatelja Zakmardyjevog sjemeništa Ivana Donatija (537 forinti, 10 groša), župnika Davida Lizjaka (57 forinti), franjevačkog ljekarnika oca Franje Benno (10 forinti, 20 krajcara), te neimenovanog gvardijana ormoškog samostana (nepreciziran trošak, potražnja simbolične milostinje).⁷ Također, značajnu svotu od 1095 rajnskih forinti dugovao je Vragović plemićima – barunu Antunu Franji Serburghu (300 rajnskih forinti), vrhovnom blagajniku varaždinske tridesetnice Ivanu Antolčiću (700 forinti) i plemenitoj gospođi Katarini de Laqui, udovici Jurja Jankovića (95 forinti).⁸

Od 487 rajnskih forinti neplaćenih trgovačkih usluga, 400 je forinti pripadalo varaždinskom trgovcu Ivanu Krašniku u čijoj se kući nalazio dio Kristoforovog inventara.⁹ Iz obrtničkih je redova zabilježeno deset Vragovićevih vjerovnika, te ukupan dug od 144 rajnske forinte, 30 groša, 36 krajcara i 36 denara, pri čemu bi najveće dugovane svote mogle potvrditi plemićku naviku luksuznosti samoprezentacije – potraživali su ih gumbar Antonio Fuker (40 forinti) i krojač Juraj Vodopija (38 forinti, 36 denara).¹⁰ Nadalje, Kristofor je koristio usluge trojice brijača, odnosno ranarnika, te jednog uglednog doktora medicine (zajedno 176 rajnskih forinti).¹¹ Priključimo li navedenima ljekarnike, uključujući franjevačkog redovnika, možemo zaključiti kako je posljednji Vragović na brigu o svome zdravlju i tijelu utrošio sveukupno 206 rajnskih forinti i 20 krajcara. Na kraju, preostali vjerovnici, koji su se razlikovali u svojim dužnostima, pa tako obnašali funkciju, primjerice, Kristoforovog komornika (Juraj Konczer), provizora imanja (Ivan Saffarius) ili pak izvršitelja viničke trideset-

⁵ DUGAČKI, V. "Doktori neomedicinskog fakulteta'...", 5 – 49.; ANDROIĆ, Mirko. "Raskoš i bijeda XVII. stoljeća," *Varaždinske vijesti*, 26. ožujka 1953.

⁶ LEVANIĆ, K. *Analitički inventari*, 26 - 28., 40 - 41.

⁷ DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.5., str. 1 – 3., 5 – 6., 15.

⁸ *Ibid.*, 3., 5 – 6., 9.

⁹ *Ibid.*, 4., 11 – 12.

¹⁰ *Ibid.*, 4 – 5., 7 – 11.

¹¹ *Ibid.*, 4., 6 - 7., 14.

nice (Stjepana Blaškovića) su nakon Vragovićeve smrti potraživali sveukupno 402 rajnske forinte, 14 groša i 56 krajcara.¹²

U slučaju nekolicine vjeronika zabilježeno je zanemiravanje dijela duga, odnosno potražnja povratka umanjene novčane svote. Tako se u nekim primjerima radilo o odbacivanju sitne količine forinti, groša i krajcara, o jednostavnom "zaokruživanju" iznosa ili o svođenju duga na njegovu najnižu vrijednost.¹³ Zanemarivanjem prvotne vrijednosti usluge, proizvoda i predmeta kojima su vjeronici opkrbljivali Kristofora, te uvažavanjem krajnje potraživanih svota moguće je zaključiti kako je na kraju svog života posljednji Vragović živio u dugu od 4027 rajnskih forinti i 12 groša.

KRIŽOVLJAN - ORGANIZACIJA I VRIJEDNOST POSJEDA U VRIJEME KRISTOFORA VRAGOVIĆA

Najpouzdanije podatke o nekadašnjoj organizaciji života na imanju moguće je pronaći u ispovijestima zaposlenika obitelji Varady iz prve polovice XX. stoljeća (Talan, 2005.) u kojima mnogo riječi ima upravo o objektima i gospodarski značajnim površinama.¹⁴ S druge strane, za razdoblje prve polovice XVIII. stoljeća najbolju ilustraciju ekonomskih potencijala posjeda predstavljaju već spomenuti popisi kraljevskog fiska nastali nakon smrti posljednjeg Vragovića.¹⁵ Prema procjeni vrijednosti nekretnina na imanju izdanoj iz 1725. godine (kut. 1., sign. 2.5.4.) i popisima podložnika iz 1724. godine (kut. 1., sign. 2.5.1. – 2.5.3.) , moguće je ustanoviti kako je, s obzirom na raznovrsne komponente koje su činile križovljansko vlastelinstvo i kvantitetu godišnjih podložničkih obaveza, vrijednost Kristoforovog imanja iznosila sveukupno 22525 forinti (nekretnine 13605, kmetovi 5800, gornjaci 3120).

Naime, kvalitetna rekonstrukcija imanja je omogućena zahvaljujući detaljnom popisivanju kojim su bili zahvaćeni ne samo najznačajniji dijelovi posjeda, nego i preostali elementi izuzetno niske ili nepostojeće novčane vrijednosti. Središnjicu je činio *Castellum muratum*, Križovljan – grad, u vrijednosti od 4200 rajnskih forinti uz koje su bile smještene dvije staje. Zemlja na kojoj je kaštel podignut bila je ograđena, a u blizini se nalazio i vrt sa voćnjakom. Nedaleko je bila ruševna *Curia lignea* koja je zajedno sa manjim komadom zemlje, te još jednim objektom na njemu vrijedila 200 rajnskih forinti. Sadržavala je kuhinju i sobu, a uz nju su bili smješteni staja, alodijalni dom s vrtom, tor za životinje i spremište za žito. Posebno mjesto u popisu nekretnina zauzima most na rijeci Dravi koji se, sudeći

¹² *Ibid.*, 5, 170., 12 – 15.

¹³ Primjerice, trgovac Helčić je od zateznog duga od 7 forinti i 47 krajcara zatražio samo 7 forinti, dok je Mille-rova udovica zahtijevala novčanu protuvrijednost oduzete kutijice u dvostruko smanjenom iznosu. (*Ibid.*, 4., 14.)

¹⁴ U blizini dvorca i u današnje se vrijeme nalazi žitnica sa podrumom, prizemljem, dva kata i tavanom. U podrumu, u koji se ulazilo posebnim stepeništem lijevo od glavnog ulaza, skladištilo se povrće, od kojeg je posebno naglašen krumpir, a sadržavao je i dvije velike betonske bačve ugrađene u južni zid okrenut prema polju – na taj način se vino moglo ulijevati u spremnike izvana. Na višim etažama skladištilo se žito. Istočno od žitnice se i danas nalazi ciglena zapuštena građevina koja bi mogla odgovarati zgradi vrtlarije. U njenom donjem dijelu nalazilo se skladište i prostori u kojima su se sluškinje brinule o rublju i poslovima vezanima za čistoću dvorca. Južno od vrtlarije nalazio se vrt i voćnjak, a njima se brinuo vrtlar koji je i živio u toj zgradi. Na posjedu se nalazio i velik broj stambenih zgrada namijenjenih svim zaposlenicima – u zgradi sjeveroistočno od dvorca prema selu Virje živjele su dvije obitelji od sveukupno 16 članova, a u blizini su bile još dvije zgrade, jedna za osmeročlanu obitelj koja se brinula i o svinjcu, te jedna za dvije manje obitelji. Lijevo od dvorca izgrađene su staje za konje uz koje su bile kovačnica, kolarnica, stolarija i tzv. "ruska vila". U ostalim stajama boravila je stoka gospodara, te radnika koji su obrađivali gospodareva polja. Iza staja nalazile su se još dvije stambene zgrade izgrađene za obitelji konjušara i kočijaša. Nasuprot dvorca u parku na lijevoj strani izgrađena je ledenica – podrumski prostor širine 5 metara i dubine 3 metra koja je imala pojačane svodove prekrivene slojem zemlje. U nju se dovodio led iz rijeke Drave koji je mogao biti visok do 1 metra. Što se tiče perivoja, sastojao se od livada ispresijecanih skupinama drveća i staza širine 1, 2 metra koje su bile pošljunčane ili popločene. Također, spominje se i dvorska kapela koja je ponekad služila za izvođenje mise. Prema: TALAN, F. "Kako zaustaviti propadanje..."

¹⁵ LEVANIĆ, K. *Analitički inventari*, 29.

I. Objekti		
Objekt i njegova neposredna blizina	Površina (juger)	Vrijednost (rajske forinte)
Zidani kaštel	?	4200
Ograđena zemlja na kojoj je kaštel podignut	?	75
2 staje	?	35
Vrt sa voćnjakom	3	200
Drvena kurija sa kuhinjom i sobom	?	150
Staja	?	50
Alodijalni dom s vrtom	?	80
Dom imanja kurije	?	50
Tor za životinje, spremište žita	?	/
Mlin na rijeci Dravi	/	100
Ukupno:	?	4940
II. Poljoprivredne površine		
Vinograd (Brijeg/ područje)	Broj kopača	Vrijednost (rajske forinte)
Veliki Vinograd (Mehnatecz)	125 (200)	1500
Humecz (Humecz)	90	480
Objekt		20
Mali Humecz (Mali Humecz)	50	280
Objekt u pripremi		20
Budolen (Prekorie)	50	150
Zaszad (Prekorie)	50	150
Trombetas (Veliki Szelei)	30	200
Objekt		40
Zaszad (Zaszad)	14	50
Ukupno:	284 (359)	2890
Oranice		
	Površina (juger)	Vrijednost (rajske forinte)
1. klasa		
Pod Ternaczom	30	600
Brezina dodatni izdvojen sloj	14	280
Za Dvorom versus Zatona	12	240
Brezina	11	220
Proti Dvoru za Ledveniczam	6	120
Dolinschicza	5	100
Duge Nive	4	80
U neposrednoj blizini kurije	4	80
Dva mjesta blizu vrta	8	160
Ukupno	94	1880
2. klasa		
Va Kerchi/ Kerochi	12	96
Sztruge	7	56
Virie	7	56
Ekstirpatoristička zemlja na nepoznatom mjestu	10	80
Kiszelejacha	4	32
Ukupno	40	320
Ukupno oranice:	134	2200
Livade		
	Broj sjenokoša	
Treschicze	45	/
Poljane	25	/
Kramarschicza	6	/
Ukupno:	76	/
III. Ostale površine		
	Površina (juger)	Vrijednost (rajske forinte)
Hrastova šuma	20	500
Šuma uz Dravu, Draškovićeve posjed i štajersku granicu	o. 200	3000
Šipražje za ispašu životinja	15	75
Ukupno:	235	3575
Sveukupna vrijednost nekretnina na križovljanskom posjedu	13605	rajskih forinti

Tab. 1. Objekti i zemljišne čestice križovljanskog posjeda, 1724. - 1725.

Izvor: DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.1., str. 10 – 11.; kut. 1., sign. 2.5.3., str. 1 – 2.; kut. 1., sign. 2.5.4. str. 2 – 5.

po opisu, tamo nalazio duže vrijeme (*valde vetusta*).¹⁶ Također, zabilježeno je i iskorištavanje vlastelinskog prava ribolova na Dravi, ali pritom nije izvršena procjena njegovog obujma, odnosno vrijednosti.¹⁷ Nije naodmet spomenuti kako dokumenti otkrivaju i detaljnu razradu vrijednosti maruševčkog imanja koje se nalazilo u zakonskom vlasništvu Kristofora Vragovića, ali je bilo zakupljeno od strane Pavla Patačića. Sveukupna vrijednost je određena na 19933 rajnske forinte i 30 krajcara, pri čemu je kaštel Maruševac procijenjen na 4928, a drveni objekti u blizini na 482 rajnske forinte.¹⁸ Povodeći se za iskustvom ekonomskog izračuna križovljanskog imanja prilikom kojeg su se istaknule određene pogreške u računanju od strane autora dokumenta, istinitost svota navedenih u maruševčkom slučaju je, također, potrebno provjeriti detaljnijim analizama koje su ostavljene za buduća istraživanja.

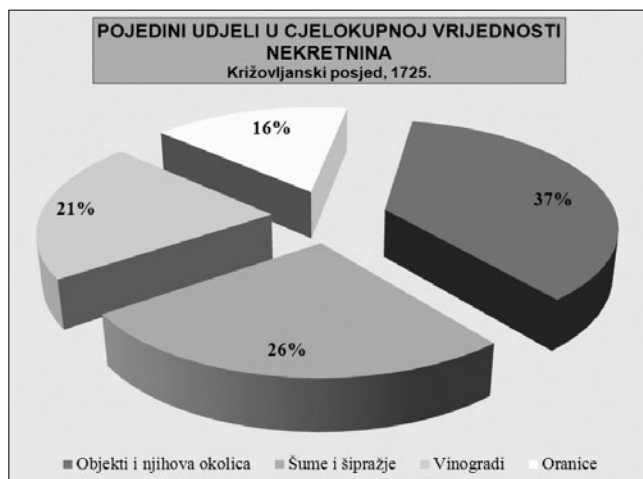
Od poljoprivredno iskoristivih zemljišnih čestica na križovljanskom imanju navedeno je sedam vinograda od kojih su tri imala izgrađen manji objekt (*Humecz, Mali Humecz, Trombetas* – tablica 1). Ukupna vinogardarska površina izmjerena je na 284 kopača (359 ako se uzme da se broj radnika u *Velikom Vinogradu na Mehnateczu* povremeno povećavao sa 125 na 200), dok je vrijednost vinograda iznosila 2890 rajnskih forinti.¹⁹ Oranice (*Terrae arrabiliae*) su podijeljene na dvije klase: prva se odnosila na devet čestica ukupne površine od 94 jugera pri kojima se juger vrednovao sa 20 forinti, a druga na pet čestica ukupne površine 40 jugera, odnosno vrijednosti od 320 forinti (8 forinti po jugeru). U izračunima navedenih obradivih površina autor (potpisano od strane podsuca Varaždinske županije Juraja Glika) je napra-

¹⁶ Još u 16. stoljeću pravo mlinarenja, odnosno podizanja vodenica na rijekama predstavljalo je vlastelinski regal dobiven istovremeno sa posjedom. U praksi je ono označavalo iskorištavanje svih voda koje su potpadale pod vlastelinstvo, a ostvarivalo se na feudalnim mlinovima, te na onima koje su kmetovi uzimali u zakup. Prema: ADAMČEK, J. *Agrarni odnosi...*, 714.

¹⁷ Pravo ribolova (*jus piscationis/ piscaturae*) u razdoblju 16. stoljeća se odnosilo na rezerviranje pojedinih rijeka za isključivo vlastelinski ribolov, pri čemu je dozvola ribarenja od strane podložnika bila uvjetovana daćama. U sljedećem stoljeću sve je veći broj kmetova i seljaka dobivao tu dozvolu; DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.1., str. 10.; DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.4., str. 2 – 3., 6.; ADAMČEK, J. *Agrarni odnosi...*, 457., 714.

¹⁸ DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.6., str. 1., 7., poledina dokumenta

¹⁹ DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.4., str. 3 – 4.

Dijagram 1. Udjeli objekata i zemljišnih čestica u ukupnoj vrijednosti nekretnina na križovljanskom posjedu, 1725.
Izvor: DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.4. str. 2 – 5.

vio nekoliko grešaka za koje ne možemo sa sigurnošću ustvrditi da li su slučajne ili se iza njih kriju smislene kalkulacije. Prema njemu, površina drugoklasne skupine oranica nije iznosila 40, nego 30 jugera, a ukupna vrijednost koja bi odgovarala tom broju jugera nije 240, nego samo 200 rajnskih forinti. Iz tog je razloga predstavljena i neodgovarajuća ukupna vrijednost oranica od 2080, umjesto 2200 forinti.²⁰ Vinogradima i oranicama su pridodane i tri livade ukupne površine 76 kosaca, ali nepoznate vrijednosti.²¹ Preostale, neobrađive, ali gospodarski iskoristive površine (vrijednost 3575 forinti) odnosile su se na hrastovu šumu od 20 jugera u vrijednosti od 500 rajnskih forinti,

veliku šumu uz rijeku i granice sa Draškovi ćevim teritorijem, te štajerskim područjem u površini od 200 jugera i vrijednosti od 3000 forinti. Na 15 jugera prostiralo se šipražje blizu staje uz kuriju koje je služilo za ispašu životinja, a vrijedilo je 75 forinti.²²

Sveukupna vrijednost objekata i zemljišnih čestica križovljanskog posjeda iznosila je 13605 rajnskih forinti, dok je prema izračunima autora popisa ona ustanovljena na 13485 forinti (tablica 1, dijagram 1).

PODLOŽNICI KRIŽOVLJANSKOG IMANJA

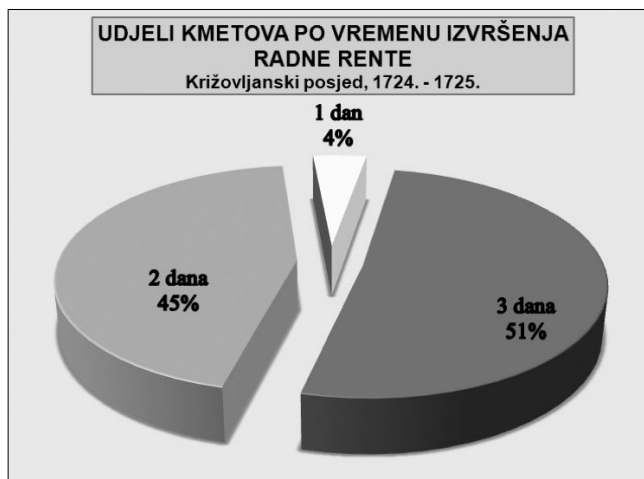
Nadalje, analizi Vragovićevog imanja nužno je pridodati razradu sustava podložnika i njihovih podavanja. Vlastelinstvu je pripadalo sveukupno 47 kmetova podijeljenih prema pet pripadajućih teritorijalnih jedinica – kaštelu i kuriji (12 kmetova), te selima Virje (*Virja*, 9 kmetova), Hrašćica? (*Haczcziczka*, 6 kmetova), Selca (*Szelcza*, 12 kmetova) i Brezje (*Brizia*, 8 kmetova). Njihove obaveze bile su sljedeće: izvršavanje radne rente, darivanje vlastelina i plaćanje desetine u grošima (tablica 2). S obzirom na broj dana izvršavanja tlake, kmetovi su bili podijeljeni u tri klase (dijagram 2): njih 24 radilo je tri dana i bilo obvezano na davanje 9 jaja, te 9 groševa desetine (51%), 21 kmet je radio dva dana i davao 6 jaja, te 6 groševa desetine (45%), dok je dvoje radilo jedan dan i davalo 3 jaja, te 3 groševa desetine (4%).²³ Izvršavanju radne rente se pristupalo sa ili bez životinjske pomoći, prema čemu je 57,45% kmetova tlaku vršilo na stočni način, 36,17% na manualni, a 6,38% na nepoznat način (dijagram 3). Sveukupno gledajući najviše je kmetova radilo 3 dana sa stokom (38,30%), zatim dva dana bez stoke (23,40%) i dva dana sa stokom (19, 15%), dok ih je najmanje (8,51% i 4,26%) radilo tri i jedan dan bez životinja (grafikon 1). Svi su kmetovii bili obvezani darivati po jednog kopuna, kokoš, pile i svinjsku plečku, čime je vlastelin godišnje bio opskrbljen sa 60 komada iz svake kategorije. Sveukupan broj darivanih kokošjih jaja i desetinskih groša je jednak – 348. Razvrstavajući kmetove u klase, autor procjene vrijednosti na križovljanskom posjedu je napomenuo kako se prva skupina vrednovala sa 150, druga sa 100, a treća sa 50 rajnskih forinti, prema čemu je izračun vrijed-

²⁰ *Ibid.*, 4 – 5.

²¹ DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.1., str. 11.

²² DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.4., str. 5.

²³ Autor procjene vrijednosti posjeda govori o 23 pripadnika prve klase: DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.4., str. 5 – 6.

Dijagram 2.

Izvor: DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.1. str. 12 – 18.; kut. 1., sign. 2.5.3., str. 2 – 7.

je u popisu i njegovom prijepisu za ovog kmetova naveden istovjetan podatak darivanja 9 jaja i 9 groša desetine, moguće je zaključiti kako je *A. Satko* radnu rentu izvršavao ipak tri dana. Na kraju, kod *Mathiasa Czesara (Czeszara)* iz sela Selca u prvom su popisu zabilježene obaveze uobičajene za drugu kategoriju kmetova, no u prijepisu popisa nedostaje navod o darivanim kokošima, pilićima i svinjskim plečkama.²⁸ Iako je nepoznat točan razlog takvog izostavljanja, u tabličnim podacima je ovaj kmet predstavljen prema navodima iz dokumenta sign. 2.5.1.

S obzirom da su vinogradi predstavljali važno poljoprivredno iskoristivo zemljište križovljanskog vlastelinstva (sedam vinograda pod 284/ 359 kopača u vrijednosti od 2890 rajnskih forinti) značajna podložnička davanja su se odnosila i na redovitu vinsku daću gornicu, gornjačke kopune i vinsku desetinu (tablica 3). Gornica je u pravilu bila određena prema veličini vinograda, odnosno broju kopača, ali se tijekom XVII. stoljeća određivanje njene vrijednosti individualiziralo, čime je svako vlastelinstvo imalo svoj sustav mjerenja i regulacije.²⁹ U križovljanskom slučaju izvor je zabilježio 52 gornjaka, pri čemu su dvojica bili obvezani na osnovno i dodatno podavanje (*Colmannus/ Colmanus Stiber* i *Georgius Kovascisch/ Kovachich*), a zabilježen je i stanoviti *Dominus Joannes Henricus Hom* (?). Prilikom procjene vrijednosti križovljanskog imanja, autor je 1725. godine zabilježio darivanje 157 kubula vina, 99 kopuna i nedefinirane vinske desetine koja je ovisila o godišnjem urodu. Cjelokupna vrijednost gornice zabilježena je na 3140 forinti.³⁰ Iako su gornjaci popisani u dva dokumenta datirana u isto vrijeme, podaci u originalnom popisu i njegovom prijepisu niti u ovom slučaju nisu u potpunosti istovjetni. Kod *Joannesa Tollana (Tallana)* iz vinograda *Czvetkovich* u prvom je popisu navedeno darivanje 4 kopuna, a u drugom samo jednog.³¹ Također, kod *Colmanusa Stibera*, koji je

nosti prihoda od kmetskog podavanja za Vragovića iznosio 3600, 2100 i 100 forinti, odnosno sveukupno 5800 forinti godišnje.²⁴

U popisima su primjetne određene proturiječnosti podataka. U dokumentu sign. 2.5.1. navedeno je kako *Joannes Posavec* (*Poszavec*), kmet koji pripada kaštelu i kuriji, ima obavezu darivanja 6 jaja i 6 desetinskih groša.²⁵ U dokumentu sign. 2.5.3. podatak je ispravljen na 9 jaja i 9 groša desetine što bi i odgovaralo obavezi prve kategorije kmetova koji su tri dana stočno izvršavali tlaku.²⁶ Također, *Andreas Satko* iz sela Virja prema prvom je dokumentu tlaku izvršavao dva dana, a prema drugom tri dana.²⁷ S obzirom da

²⁴ S obzirom da je autor naveo jednog kmeta manje, njegova procjena znosi 5650 rajnskih forinti: *Ibid.*, 6.

²⁵ DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.1., str. 12.

²⁶ DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.3., str. 3.

²⁷ DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.1., str. 13.; DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.3., str. 3.

²⁸ DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.1., str. 15.; DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.3., str. 6.

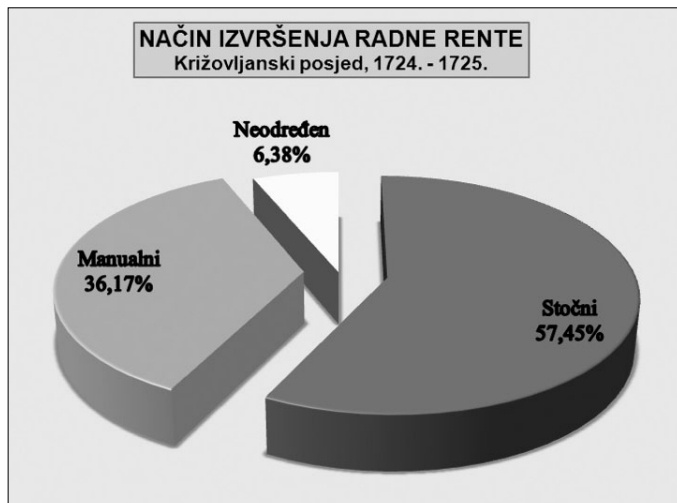
²⁹ ADAMČEK, J. *Agrarni odnosi...*, 583.

³⁰ DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.4., str. 6.

³¹ DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.1., str. 16.; DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.3., str. 7.

Castellum et Curia								
	Radna renta u danima	Način izvršenja radne rente	Kopuni	Kokoši	Pilad	Plečke	Jaja	Desetina u grošima
1. Joannes Kovach	3	stočni	1	1	1	1	9	9
2. Mathias Gregorich	3	manualni	1	1	1	1	9	9
3. Jacobus Penez	3	stočni	1	1	1	1	9	9
4. Jacobus Vinczetich (Vinczetich)	2	manualni	1	1	1	1	6	6
5. Georgius Zagorecz	3	?	1	1	1	1	9	9
6. Joannes Vinczetich	2	stočni	1	1	1	1	6	6
7. Andreas Kudak	2	stočni	1	1	1	1	6	6
8. Mathias Zagorecz (Zagorecz)	2	manualni	1	1	1	1	6	6
9. Joannes Posavecz (Poszavecz)	3	stočni	1	1	1	1	9	9
10. Joannes Birus	2	stočni	1	1	1	1	6	6
11. Kranjecz Maczelakovo aliter Polianecz iz Krisovlyan (Poljanecz iz Krisovlyan)	3	stočni	1	1	1	1	9	9
12. Andreas Balthicza	2	manualni	1	1	1	1	6	6
12 kmetova:	30	7 stočnih, 4 manualna, 1 nepoznat	12	12	12	12	90	90
Pagus Virja								
	Radna renta u danima	Način izvršenja radne rente	Kopuni	Kokoši	Pilad	Plečke	Jaja	Desetina u grošima
1. Andreas Valich (Balich)	3	stočni	1	1	1	1	9	9
2. Andreas Satko	3	manualni	1	1	1	1	9	9
3. Michaël in Virja	3	stočni	1	1	1	1	9	9
4. Marcus Mikolsnjak (Mikolesnjak)	2	stočni	1	1	1	1	6	6
5. Andreas Gregorich jam Sirek (Szirek)	3	stočni	1	1	1	1	9	9
6. Petkecz in Virja	3	manualni	1	1	1	1	9	9
7. Andreas Germecz (Germecs)	2	manualni	1	1	1	1	6	6
8. Petrus Skerblin jam Paulus Zagorecz	2	manualni	1	1	1	1	6	6
9. Martinus Paulovecz	2	?	1	1	1	1	6	6
9 kmetova:	23	4 stočna, 4 manualna, 1 nepoznat	12	12	12	12	69	69
Pagus Haczczticza								
	Radna renta u danima	Način izvršenja radne rente	Kopuni	Kokoši	Pilad	Plečke	Jaja	Desetina u grošima
1. Paulus Vidacz jam Kerklecz	2	manualni	1	1	1	1	6	6
2. Petrus Sostar jam Marcus	3	stočni	1	1	1	1	9	9
3. Georgius Globucharech (Klobucharek)	3	stočni	1	1	1	1	9	9
4. Joannes Mlinar	3	stočni	1	1	1	1	9	9
5. Georgius Kubez (Gubecz)	3	stočni	1	1	1	1	9	9
6. Georgius Posavech (Poszavecz)	3	stočni	1	1	1	1	9	9
6 kmetova:	17	5 stočnih, 1 manualni	12	12	12	12	51	51
Pagus Szelezca								
	Radna renta u danima	Način izvršenja radne rente	Kopuni	Kokoši	Pilad	Plečke	Jaja	Desetina u grošima
1. Franciscus Zajech (Zajecz)	2	stočni	1	1	1	1	6	6
2. Stephanus Lazar	2	manualni	1	1	1	1	6	6
3. Thomas Vori (Vory)	3	stočni	1	1	1	1	9	9
4. Kollmann (Kolman)	2	manualni	1	1	1	1	6	6
5. Stephanus Kavecz (Gavecz) jam Joannes Furjan (Furian)	2	manualni	1	1	1	1	6	6
6. Michaël Turschak	3	stočni	1	1	1	1	9	9
7. Georgius Varga	3	?	1	1	1	1	9	9
8. Martinus Vori (Vory)	3	stočni	1	1	1	1	9	9
9. Andreas Furian	2	manualni	1	1	1	1	6	6
10. Paulus Furian	1	manualni	1	1	1	1	3	3
11. Relicta Pieskanka (Pichkanka)	1	manualni	1	1	1	1	3	3
12. Mathias Czesar (Czeszar)	2	stočni	1	1	1	1	6	6
12 kmetova:	26	5 stočnih, 6 manualnih, 1 nepoznat	12	12	12	12	78	78
Pagus Brizia								
	Radna renta u danima	Način izvršenja radne rente	Kopuni	Kokoši	Pilad	Plečke	Jaja	Desetina u grošima
1. Cmi? köössz (koosz) jam Petrich (Petrics)	3	stočni	1	1	1	1	9	9
2. Michaël Petrich	3	stočni	1	1	1	1	9	9
3. Mathias Grech (Krich)	3	stočni	1	1	1	1	9	9
4. Paulus Grumpach (Krupmach)	3	manualni	1	1	1	1	9	9
5. Michaël Rugany	2	stočni	1	1	1	1	6	6
6. Martinus Rugany	2	stočni	1	1	1	1	6	6
7. Andreas Makar	2	stočni	1	1	1	1	6	6
8. Joannes Pazar	2	manualni	1	1	1	1	6	6
8 kmetova:	20	6 stočnih, 2 manualna	12	12	12	12	60	60
Sveukupno 47 kmetova:	115	27 stočnih, 17 manualnih, 3 nepoznata	60	60	60	60	348	348

Tab. 2. Popis kmetova i njihovih podavanja prema česticama uključenim u križovljansko vlastelinstvo, 1724. (bojama izdvojeni po danima radne rente)
Izvor: DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.1. str. 12 – 16.; kut. 1., sign. 2.5.3., str. 2 – 7.; kut. 1., sign. 2.5.4., str. 5 – 6.

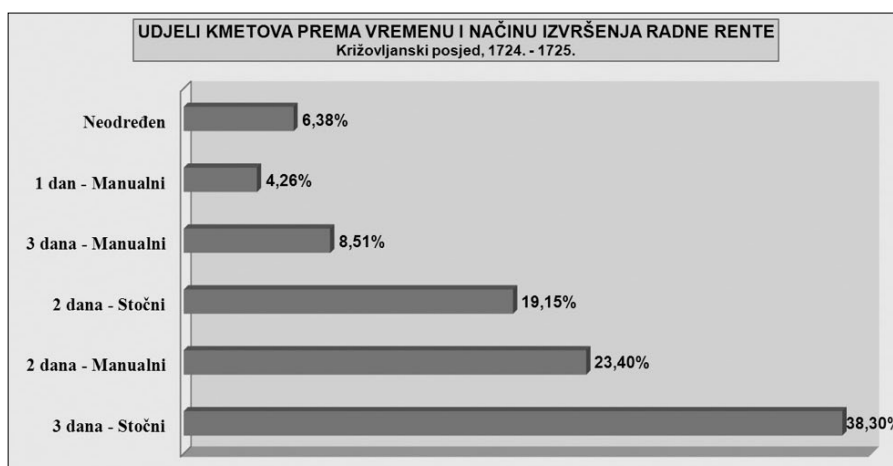
Dijagram 3.

Izvor: DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.1. str. 12 – 18.; kut. 1., sign. 2.5.3., str. 2 – 7.

119,95 i 139,94 litre.³³ Do iste godine na hrvatskom je prostoru pinta odgovarala količini od 1, 5879 litri,³⁴ prema čemu postoji mogućnost kako je prirodna vinska daća 1724. godine sveukupno iznosila između 18864, 63 i 21983, 69 litre vina. Nepouzdanost odgovora na pitanje količinskih vrijednosti vinske daće je očigledna i u istraživanju V. Dugačkog o Patačičevom društvu *Pinta*, gdje je predstavljen niz raznovrsnih vrijednosti mjere pinte.³⁵ Prema tome, potrebno je naglasiti kako postoji mogućnost revizije ovdje predstavljenih vrijednosti. No, jedno je sigurno - s obzirom da je autor popisa vrijednost gornjačkih prihoda temeljio na kubulima, pri čemu je jedan kubul vrednovan kao 20 rajnskih forinti, ukupna vrijednost gornice križovljanskog posjeda iznosila je 3120 forinti.³⁶ Pribrojimo li tome količinu kmetskog podavanja, sveukupna vrijednost prihoda dobivenih podložničkim podavanjima iznosila je 8920 rajnskih forinti godišnje.

imao obavezu dvostrukog podavanja, u slučaju vinograda Pehacs (*Pehach*) u drugom je dokumentu zabilježeno davanje 10 pinti vina, dok u prvom popisu tog podatka nema.³²

Uvažavanjem različito navedenih podataka, moguće je zaključiti kako izračun autora procjene vrijednosti nije bio sasvim točan. Prema novoj analizi, gornjaci su sveukupno dali 156 kubula i 86 ili 96 pinti vina, te 99 ili 102 kopuna i 332 desetinska dinara (tablica 3). Na području Varaždinske županije vrijedile su posebne "varaždinske mjere" prema kojima se nakon 15. stoljeća, a prije uvođenja požunskih mjera 1734. godine kubul vina kretao između

Grafikon 1.

Izvor: DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.1. str. 12 – 18.; kut. 1., sign. 2.5.3., str. 2 – 7.

³² DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.1., str. 17.; DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.3., str. 8.

³³ HERKOV, Zlatko. *Naše stare mjere i utezi* (Zagreb: Školska knjiga, 1973), 82., 99.

³⁴ HERKOV, Z. *Naše stare mjere...*, 100.

³⁵ DUGAČKI, V. "Doktori neomedicinskog fakulteta'...", 6.

³⁶ Autor navodi 157 kubula vina, prema čemu ukupna vrijednosti iznosi 3140 forinti: DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.1., str. 16 – 18.; DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.3., str. 7 – 10.; DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.4., str. 6.

Gornjak	Kubuli	Pinte	Kopuni	Desetina (denari)
1. Michaël Polianecz (Poljanecz)	6	/	4	6
2. Nicolaus Rakovich (Rakovics)	4	10	3	6
3. Andreas Mariass (Marias)	3	/	1	6
4. Joannes Zagorecz	2	/	1	6
5. Martinus Paulovich	1	10	1	6
6. Joannes Tollan (Tallan) a Vinea Czvetkovich	1	/	4 (1)	6
7. Joannes Forian ex <i>Krisovlnjan</i> (Krisovljan)	7	/	4	6
8. Jacobus Korotany	4,5	/	3	6
9. Nicolaus Skrinar (Skrinar)	1	/	1	6
10. Jacobus (Corpor) Korpar	1,5	/	2	6
11. Andreas (Tessok) Tesak	5	/	3	6
12. Georgius Brachessak	3,5	/	3	6
13. Fabianus (Szpevan) Zpevan	3	/	2	6
14. Vidua Gregurich	2,5	/	2	6
15. Martinus (Huruskach) Hruskach	4,5	/	2	6
16. Michaël Lazar	2,5	/	2	6
17. Michaël Oster (Ostres)	3	/	1	6
18. Josephus Koller (Kollar)	2	/	1	6
19. Petrus Ramfly (Ramfy)	3	/	2	6
20. Joannes Strok Successor Mathiae Horbecz	1	/	1	6
21. Michaël Valent	3	6	4	6
22. Joannes Fitkovich (Fitkovics)	8	/	4	6
23. Colmannus (Colmanus) Stiber	3	/	1	6
Isti u vinogradu Pehacs (Pehach)	2	/(10)	1	6
24. Mathias Kolmachich	2	/	3	6
25. Stephanus Kraly	2	/	1	6
26. Martinus Gaves (Gavecz)	4,5	/	4	6
27. Stephanus Krech	3,5	/	2	6
28. Michaël Rogany	1	10	1	6
29. Marcus Ivancsich (Ivancsics)	3	/	1	6
30. Paulus Forian	3	/	1	6
31. Andreas Bednaich (Bednaich)	2	/	1	6
32. Nicolaus Supanich (Supanics)	8	/	4	6
33. Joannes Forian	6	10	2	6
34. Andreas Forian	3	/	1	6
35. Georgius Kovacsich (Kovachich)	2	/	1	6
Isti Georgius Kovacsich (Kovachich)	3	/	2	6
36. Michaël Suppanich (Suppanich)	4	/	2	6
37. Joannes Skrujanecz (Skurjanecz)	1	10	1	6
38. Michaël Gradinschak	3	/	2	6
39. Nicolaus Paulovich	2	10	2	6
40. Georgius Rodes	4	10	2	6
41. Joannes Bzyk	1	/	1	6
42. Andreus Korpar	2	/	1	6
43. Dominus Joannes Henricus Hom?	4	/	2	6
44. Jacobus Czesar (Czeszar)	3	/	2	6
45. Georgius Gencz	1	10	1	14
46. Michaël Vohanecz (Vochanecs)	1,5	/	1	6
47. Georgius Zkok	1,5	/	1	6
48. Josephus Lazar	2	/	1	6
49. Georgius Czvetkovich	1,5	/	2	6
50. Lucas Sterlekar	2	/	2	6
51. Georgius Senich Successor Turchin	1,5	/	1	6
52. Mathias Haitich	1	/	1	6
Sveukupno	156	86/96	102/99	332
Vrijednost prihoda - 3120 rajnskih forinti				

Tab. 3.. Popis gornjaka i njihovih obaveza, 1724. - 1725. Izvor: DAVŽ, OFV, kut. 1., sign. 2.5.1. str. 16 - 18.; kut. 1., sign. 2.5.3., str. 7 - 10.; kut. 1., sign. 2.5.3., str. 6.

ZAKLJUČAK

Prvi spomen obitelji Vragović seže u 14. stoljeće kada ostvaruju svoja plemićka prava i povlastice. Tradicionalno nazivani prema svojem sjedištu u Maruševcu, ali i drugim posjedima ("Trnovečki", "Črnovečki"), pridjevak "Maruševečki" ih je nakon usvajanja službenog prezimena krajem 15. stoljeća pratio sve do izumiranja loze na početku 18. stoljeća. Vragovići su se postupno prometnuli u značajne sudionike političke povijesti Varaždinske, ali i Zagrebačke županije pri čemu su obnašali utjecajne upravne funkcije. Nekolicina članova obitelji uživala je ugledno skrbništvo banova Nikole Zrinskog i Ivana Draškovića, a Baltazar i Juraj Vragović su se istaknuli sudjelovanjem u ratnim pohodima što na domaćem, što na inozemnom tlu. S druge strane, isusovac Petar Vragović je bio dijelom samih početaka djelovanja isusovačkog reda u Zagrebu, a ženske pripadnice obitelji donatorice i pokroviteljice umjetničkih djela u lepoglavskoj i pojedinim crkvama u Varaždinu. Barbara i Franjo Adam Vragović su ostali zapamćeni po izdavanju molitvenih i teoretskih djela početkom 18. stoljeća.

Iako izgubljeni tijekom vremena, preostali izvori imaju mogućnost uvelike rasvijetliti povijesti ove obitelji. Tako je u slučaju posljednjeg Vragovića razriješeno pitanje datacije njegove smrti, ali i identiteta koji je u literaturi nerijetko mijenjan s drugim ličnostima na hrvatskoj plemićkoj sceni. Zahvaljujući arhivskim dokumentima ustanovljeno je da barun Kristofor nije poginuo 1717. godine kod Zrina, nego je pod nepoznatim okolnostima umro 1724. godine. Bio je oženjen Evom Elizabetom Rozalijom Meško. Tijekom života je zabilježen kao član Patačićeve *Pinte*, osobni prijatelj Otto Kulmera, suradnik pojedinih pripadnika pavlinskog reda, te korisnik usluga varaždinskih ranarnika, doktora medicine i ljekarnika, kao i zagrebačkog trgovca Hans Leonard Mülbachera. U trenutku smrti nalazio se u osobnom dugu od 4027 rajnskih forinti i 12 groša prema crkvenim licima, drugim plemićima i raznim trgovcima, te obrtnicima. Sudeći prema popisima imovine nastalima nakon Kristoforove smrti sa svrhom popisivanja i predaje kraljevskom fisku, poznato je kako se u njegovom vlasništvu nalazilo maruševečko imanje zakupljeno od strane Pavla Patačića, te posjed Križovljan koji je predstavljao Vragovićevo sjedište. Posjed je imao novčanu protuvrijednost od 22525 rajnskih forinti – sastojao se od kaštela Križovljan – grada, drvene kurije, gospodarskih zgrada, sedam vinograda, 12 oranica, tri livade, dvije šume, šipražja, te mlina na rijeci Dravi. Vlastelinstvu je pripadalo 47 kmetova i 52 gornjaka koji su bili obvezani na godišnji porez od 5800, odnosno 3120 rajnskih forinti.

SUMMARY

This article deals with history of a family within ranks of middle croatian nobility which resided throughout Varaždin county and due to appropriate historical sources provides emphasis on a life of the last family member and organization of his Križovljan estate. There are numerous unresolved issues in previous researches that occasionally left rather disputable conclusions about certain Vragović individuals and generated distinct controversy regarding accurate time of Vragović family extinction. Therefore, it is only necessary to systematize earlier analysis and up to now unutilized informations about their longlasting history. This article also introduces reconstruction of different aspects of noble living such as property management, usage of various commercial and craft services, traveling and personal debt on a case of a single nobleman. In addition, it presents economic history analysis of Križovljan estate with reference to its organizational structure and cash counter value of certain estate elements, as well as quantity of its subordinates and their annual tax obligations.

NEOBJAVLJENI IZVORI

Državni arhiv u Varaždinu, *Obiteljski fond Vragović*:

Kut. 1, sign. 2.5.1. Prijepis popisa pokretnina u dvorcu Križovljan, zemljišnih čestica, kmetova i gornjaka s obavezama (Varaždin, 20. listopada 1724.)

Kut. 1, sign. 2.5.2. Prijepis popisa zemljišnih čestica, kmetova i gornjaka na imanjima Maruševac i Križovljan (Varaždin, 20. studenog 1724.), zajedno s prijepisom odluke Ugarske dvorske komore o prodaji imanja Križovljan i Maruševac braći Bakić (Požun, 6. listopada 1732.)

Kut. 1, sign. 2.5.3. Popis zgrada, zemljišnih čestica, kmetova i gornjaka s njihovim obavezama na imanju Križovljan (Varaždin, 20. listopada 1724., ovjereni prijepis 27. veljače 1733.)

Kut. 1, sign. 2.5.4. Procjena vrijednosti nekretnina na imanju Križovljan (Varaždin, 15. travnja 1725.)

Kut. 1, sign. 2.5.5. Popis vjerovničkih potraživanja iz imovine pokojnog K. Vragovića (Varaždin, 25. svibnja 1725.)

Kut. 3, sign. 15.3.12. Pismo od Ota Kulmera (s. d.)

Kut. 3, sign. 15.4.2. Račun od trgovca Leonarda ?Milbachera? (1697.)

LITERATURA

ADAMČEK, Josip. *Agrarni odnosi u Hrvatskoj od sredine XV. do kraja XVII. stoljeća*. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber, 1980.

ANDROIĆ, Mirko. "Raskoš i bijeda XVII. stoljeća." *Varaždinske vijesti*, 26. ožujka 1953.

ANDROIĆ, Mirko. "Centar Hrvatske." *Varaždinske vijesti*, 4. ožujka 1970.

ANDROIĆ, Mirko. "Prilozi poznavanju društvenih i gospodarskih prilika grada Varaždina u 18. stoljeću." U: *Varaždin u XVIII. stoljeću i političko - kameralni studij*, ur. Mirko Androić, Vladimir Bayer, Eugen Pusić, Slobodan Štampar, 13 – 88. Zagreb, Varaždin: Sveučilište u Zagrebu, Historijski arhiv u Varaždinu, 1972.

BARBARIĆ, Josip, ur. *Zapisnici poglavarstva slobodnog i kraljevskog grada Varaždina*. Sv. 9. Varaždin: Državni arhiv u Varaždinu, 2003.

BLAGEC, Ozren. "Hrvatski podbanovi i župani Varaždinske i Križevačke županije od sredine 16. do sredine 18. stoljeća." *Cris* 1 (2011): 300 – 318.

BOJNIČIĆ, Ivan. *Der Adel von Kroatien und Slavonien*. Zagreb: Golden Marketing, 1999. [1899.]

CVITANOVIĆ, Đurđica et al. *Kultura pavlina u Hrvatskoj 1244 – 1786.: Slikarstvo, kiparstvo, arhitektura, umjetnički obrt, književnost, glazba, prosvjeta, ljekarstvo, gospodarstvo* (katalog izložbe). Zagreb: Globus, Muzej za umjetnost i obrt, 1989.

DUGAČKI, Vladimir. "Doktori neomedicinskog fakulteta' Baltazara Patačića (1696. – 1719.)," *Gazophylacium* 1-2 (2004): 5 – 49.

ĐURIĆ, Tomislav, Dragutin FELETAR. *Stari gradovi i dvorci sjeverozapadne Hrvatske*. Čakovec: Kulturno – prosvjetno društvo "Zrinski", 1971.

HERKOV, Zlatko. *Naše stare mjere i utezi*. Zagreb: Školska knjiga, 1973.

HORVAT, Anđela, Radmila MATEJČIĆ, Radmila, Kruno PRIJATELJ. *Barok u Hrvatskoj*. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber, 1982.

HORVAT, Rudolf. *Povijest Hrvatske*. Sv. 1. Zagreb, 1924.

HORVAT, Rudolf. *Povijest grada Varaždina*. Zagreb: Zavod za znanstveni rad HAZU, 1993.

Hrvatski biografski leksikon, ur. Nikica Kolumbić, sv. 1. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1983.

Hrvatski biografski leksikon, ur. Trpimir Macan, sv. 4. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1998.

ILIJANIĆ, Mira. "Prilog istraživanju historijsko – urbanističke dokumentacije Varaždina." U: *Urbanizam, graditeljstvo, kultura*, ur. Mira Ilijanić, 33 – 47. Varaždin: Grad Varaždin, Gradski muzej Varaždin, 1999.

ILIJANIĆ, Mira, Slavko Kapustić. "Prilog istraživanju stanovništva i urbanog razvoja Varaždina do zaključno 16. stoljeća." U: *Urbanizam, graditeljstvo, kultura*, ur. Mira Ilijanić, 55 – 108. Varaždin: Grad Varaždin, Gradski muzej Varaždin, 1999.

JEMBRIH, Alojz. "Ivan Krištolovec kao kajkavski pisac." U: *Lepoglavski zbornik 1994.: Radovi sa znanstvenog skupa Šest stoljeća kulture i umjetnosti u Lepoglavi*, 41 – 55. Zagreb: Kajkavsko spravišće, 1995.

KOŠIĆ, Ivan. *Povijest župe Križovljan*. Radovec: Župni ured Križovljan, 1987.

LASZOWSKI, Emil. "Povijesni podaci o obitelji Vragovića maruševčkih." *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu* 7 (1904): 203 – 206.

LEVANIĆ, Karmen. *Analitički inventari*. Varaždin, Državni arhiv u Varaždinu, 2009.

LENTIĆ, Ivo. "Zlatarstvo baroka i rokokoa u Hrvatskoj." U: *Od svagdana do blagdana*, ur. Vladimir Maleković, 132 – 147. Zagreb: Muzej za umjetnost i obrt, 1993.

MAČEK, Pavao. *Dva stara roda Zagrebačke županije: Mikulići od Brokunovca i Črnkovečki od Črnkovca*. Zagreb: Društvo za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije "Tkalčić", 2007.

MATASOVIĆ, Josip. "Knez Lenard, Kaptoloma zagrebečkoga kramar." *Narodna starina* 28 (1932): 99 – 114.

MATASOVIĆ, Josip. "Knez Lenard, Kaptoloma zagrebečkoga kramar." *Narodna starina* 29 (1932): 169 – 204.

- MATASOVIĆ, Josip. "Knez Lenard, Kaptoloma zagrebečkoga kramar." *Narodna starina* 32 (1933): 187 – 252.
- NADILO, Branko. "Podravske utvrde u blizini Koprivnice." *Građevinar* 56 (2004): 575 – 583.
- OBAD ŠČITAROCI, Mladen. *Dvorci i perivoji Hrvatskog zagorja*. Zagreb: Školska knjiga, 1993. [1989.]
- PASIERB, Janusz S. *The Shrine of the Black Madonna at Czestohowa*, 4. izd. Warsaw: Interpress Publishers, 1991.
- PIASEK, Gustav. *Zdravstvo Varaždina do konca 19. stoljeća*. Varaždin: HAZU, Zavod za znanstveni rad Varaždin, 1996.
- SEKULIĆ, Ante. "Pavlinski vrhovni poglavari." U: *Od blagdana do svagdana – barok u Hrvatskoj*, ur. Vladimir Maleković, 373 – 376. Zagreb: Muzej za umjetnost i obrt, 1993.
- SEKULIĆ, Ante. "Ivan Krištolovac – pavlin i hrvatski pisac." U: *Lepoglavski zbornik 1994.: Radovi sa znanstvenog skupa Šest stoljeća kulture i umjetnosti u Lepoglavi*, 33 – 39. Zagreb: Kajkavsko spravišće, 1995.
- SUHIĆ, Nevenka, ur. *Općina Cestica: monografija*. Varaždin: TIVA Tiskara Varaždin, 2005.
- SZABO, Gjuro. *Kroz Hrvatsko zagorje*. Zagreb: Izdanje Vasić i Horvat, 1939.
- SZABO, Gjuro. "Spomenici kotara Ivanec." *Vjesnik Hrvatskog arheološkog muzeja u Zagrebu* 14 (1919): 22 – 97.
- TALAN, Franjo. "Kako zaustaviti propadanje dvorca i perivoja u Križovljangu?" *Varaždinske vijesti*, 22. lipnja 2005.
- VANINO, Miroslav. *Isusovci i hrvatski narod*. Sv. 1. Zagreb: Filozofsko – teološki institut Družbe Isusove u Zagrebu, 1969.
- WISSERT, Adolf. "Bilješke o nekim varaždinskim kućama." U: *Spomenica Varaždinskog muzeja 1925 – 1935.*, predg. Andre Mohorovičić, Ljerka Šimunić, 29 – 55. Varaždin: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstveni rad u Varaždinu, Gradski muzej Varaždin, 1995. [1935.]

INTERNET POVEZNICE

Bibliografije hrvatskih latinista (Croatiae scriptores Latini recentioris aetatis), prema: Jurić, Šime. *Iugoslaviae scriptores Latini recentioris aetatis Pars I: Opera scriptorum Latinorum natione Croatarum usque ad annum MDCCCXLVIII typis edita*. Bibliographiae fundamenta. Additamentum I: Ad tomos I et II/ collegit et digessit Šime Jurić. Zagrabiae: Bibliotheca nationalis et universitaria Zagrabiensis, Academia scientiarum et artium Slavorum meridionalium, 1982. – Zbirka *Croatiae auctores Latini* projekta "Digitalizacija hrvatskih latinista" (objavljeno 2011., preuzeto travanj 2013.)

<http://www.ffzg.unizg.hr/klafil/croala/cgi-bin/getobject.pl?c.2:3955.juric>

<http://www.ffzg.unizg.hr/klafil/croala/cgi-bin/getobject.pl?c.2:3956.juric>

KRIŠTOLOVEC, Ivan, Barbara VRAGOVIĆ. *Tomaša Kempisa od nasledovanja Kristuševog knjige*. Beč: Anna Franziska Voigt, 1719. – Digitalizirano izdanje Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek (objavljeno 2008., preuzeto veljača 2013.)

<http://katalog.hazu.hr/WebCGI.exe?Tip=Listic&Jbmg=069852&Baza=1>

<http://baza.gskos.hr/knjige/dekempiss.pdf>

"Thomas à Kempis" - Digitalizirano izdanje *Catholic Encyclopedia*, (2009., preuzeto travanj 2013.)

<http://www.newadvent.org/cathen/14661a.htm>

TÖTÖSY DE ZEPETNEK, Stephen, ed. *nobilitashungarie: List of historical surnames of hungarian nobility. A magyar történelmi nemesség családnéveinek listája*. West Lafayette: Purdue University Press, 2010. (objavljeno 7. lipnja 2012., preuzeto rujan 2012.)

<http://docs.lib.purdue.edu/clcweblibrary/nobilitashungariae>